

Yazar Hakkında

1951 Manisa doğumlu. 1976'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünden mezun oldu. Öğretmen olarak Erzurum, Karabük, Afyon-Sandıklı, Manisa-Gördes, ve Amasya-Suluova'da görev yaptı. 2005'te emekliye ayrılan Abdulhalim Durma 'Evliyalar Şehri' adıyla bir kitap dizisi hazırlamaya başladı. Elinizdeki kitaptan önce **Amasya, Kastamonu, Afyonkarahisar, Isparta, Tokat, Samsun, Sivas, Adıyaman, Malatya, Elazığ, Manisa, İzmir, Çorum, Muğla**'yı yayınlayan yazarın hazırlanmakta olan son kitabı Aydın ile ilgili.

Yazarın ayrıca, Din Psikolojisi ve Kişilik isimleriyle ebook formatında iki tercümesi ile Kadı Kızı adıyla bir roman çalışması vardır.

Evliyalar Şehri

Sinop

ISBN
978-9944-0466-7-1

Dizgi
Abdulhalim Durma

Kapak Tasarımı
Abdulhalim Durma

Baskı Yeri ve Yılı
Yenigün Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. Turgut Özal
Bulvarı No. 53/1 İskitler/ Ankara
Tel-: 0312 384 6183-84

Bu kitabın bütün hakları Abdulhalim Durma'ya aittir.
Hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve
yayımlanamaz. Kaynak gösterilmek şartı ile alıntı
yapılabilir.

1000 Adet basılmıştır
2013

İçindekiler

Sinop Evliyaları	
XIII. Yüzyıl...	1
XIV. Yüzyıl...	9
XV. Yüzyıl...	14
XVI. Yüzyıl...	16
XVII. Yüzyıl...	24
XVIII. Yüzyıl...	29
XX. Yüzyıl...	30
Ayancık Evliyaları...	50
Boyabat Evliyaları...	54
Durağan Evliyaları...	68
Erfelek Evliyaları...	74
Gerze Evliyaları...	76
Saraydüzü Evliyaları...	83
Türkeli Evliyaları...	86
Sinop'ta Tarikatlar	
Sinop'ta Bektaşılık...	89
Sinop'ta Halvetilik...	98
Yer ve İsim İndeksi...	99
Kaynakça...	102

XIII. Yüzyıl

XIII. yüzyıl başlarında Trabzon Komnenoslarının egemenliğine giren şehir I.İzzeddin Keykavus tarafından fethedilir. İbn Bibi, İzzeddin Keykavus'un kenti teslim alışından hemen sonra kaleye saltanat bayrağı dikildiği; şehrin güvenliği sağlandıktan sonra kiliselerin mescide çevrilerek buralara kadı, hatip, minber, müezzin tayin edildiği; kalenin onarılıp muhafızlar görevlendirildiği bilgisini vermektedir¹. Sultan bir subaşıyı bölgenin korunması için görevlendirir². Tahkim edilen surlarda 1215 tarihli Arapça ve Grekçe bir kitabe vardır.

XIII. yüzyılda Sadeddin Mesud adlı bir kişinin yazmış olduğu mektup, şehrin Anadolu'nun diğer şehirlerinden farkını açığa vurur³. “Meğer burası Çin yolu üzerinde bir puthane imiş. Leyla olur, Mecnun gibi söyler: O hoş Husrev, o güzel Şirin budur! Bu şehirde ne din kalır, ne dünya; dünya yoksa, dinin yeri nedir?” Sinop'un sadece yerli kaynaklarda değil, aynı zamanda yabancı kaynaklarda da “Aşıklar Adası” manasına gelen Ceziretü'l Uşşak lakabıyla şöhet bulması, Sadeddin Mesud'un şiir ve mektuplarına uygun düşer.

---

¹ İbn Bibi. El Evamirü'l Ala'ıye Fi'l Umuri'l Ala'ıye. T.c.Kültür Bakanlığı. Ankara. 1996. I. Cilt. Sh.175

² Karadeniz Sahil Komutanlığına tayin edilen bu kişinin, türbesi Amasya'da bulunan Halifet Gazi olduğu kabul edilir.

³ Osman Turan. Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar.TTK Basımevi. Ankara. 1988

Osmanlı döneminde kentin en kalabalık mahallesi olarak geçen Kapan Mescidi Mahallesi ismini, Selçuklulardaki tartı işleriyle ilgili terazi, Osmanlılarda ise ihtiyaç mallarının toptan alınıp satıldığı yer anlamındaki “kapan”dan ve etrafında kurulduğu mescidin adından almıştır ⁴ . Ayrıca, kentteki en erken Müslüman mahallelerinden birisinin de, bu dönemde oluşturulan İç Kale içerisindeki Kale Camii çevresinde kurulduğu söylenebilir. Yakın dönemde İç Kaleden geçirilen yeni yol sebebiyle günümüze ulaşamamış olan ve İbrahim Bey Camisi adıyla da anılan camiye ilişkin Selçuklu ve Candaroğulları dönemlerine ait iki kitabenin varlığı, caminin Selçuklular devrinde inşa edilip Candaroğulları devrinde onarım görmüş olabileceğini düşündürmektedir ⁵ . I. İbrahim Bey de I. İzzeddin Keykavus’un Sinop’un iç kalesinde yaptırdığı camii 1341’de yeniden inşa ettirmiş ve bu cami daha sonra İbrahim Bey Camii olarak anılmıştır⁶. Bu düşünce doğru kabul edilirse, Kale Camisi kentte inşa edilen ilk cami olmalıdır ve kayıtlar bu caminin çevresinde sürekli bir Müslüman mahallesinin varlığına da işaret etmektedir.

---

⁴ Fulya Üstün Demirkaya-Ömer İskender Tuluk. Eflatun’un Kurbağası Sinope’den Sinop’a: Kaynaklara Göre Sinop Kentinin Fiziksel Gelişimi

⁵ Kabri Ulu Cami bahçesindeki İsfendiyaroğulları türbesinde yer alan İbrahim Bey 1443’te vefat eder. Yapının banisi veya tamirini gerçekleştiren zat, muhtemelen II.Murad’ın eniştesi ve kayınpederi olan bu Tâceddin İbrahim Bey olmalıdır.

⁶ Tunay Karakök. Candaroğulları Beyliği Döneminde Sosyal-Kültürel Hayata Dair bir Değerlendirme

Yine bu dönemde inşa edilen ve kentin daha sonra merkezini oluşturacak olan Alaeddin Camii'nin etrafında bir Müslüman mahallesinin oluştuğu da açıktır.

Bugün Ulucami adıyla da anılan yapı, geniş bir dikdörtgen avlu ile bu avlunun güneyinde yer alan cami mekânından oluşmaktadır ⁷. Altı payenin birbirinden ayırdığı enlemesine uzun iki nefli bir plana sahiptir. Neflerin üzeri çapraz tonozla, mihrap önü ortadaki diğerlerinden yüksek üç kubbe ile, avluya bakan nefin uçları da yine iki kubbe ile örtülmüştür. Beş girişle avluya açılan yapının cümle kapısı ana eksenini belirler. Son cemaat yerinde, uçlardaki kubbeli mekanları dışarıda bırakacak şekilde içerlek yapılan birer minarenin varlığı ve söz konusu kubbeli mekanlardaki teknik ve işleme farklılıkları, sonraki dönemlerde binaya çeşitli eklemeler yapıldığını göstermektedir. İbn Battûta'nın XIV. yüzyıl içersinde gördüğü camiyi tek kubbeli ve ahşap maksûreli olarak tasvir etmesinden, yapının çeşitli dönemlerde geçirdiği onarımlarla orijinal görünüşünü iyice kaybettiği anlaşılmaktadır. Avlunun batı kapısı üzerindeki kitabeden, Candaroğlu Celâleddin Bayezid Bey (Kötürüm) tarafından 1385 yılında esaslı bir onarım yaptırıldığı öğrenilmektedir. Binanın bu onarım sırasında ne tip değişiklikler geçirdiği bilinmemekle birlikte, yapıya kuzey nefin uçlarında yer alan kubbeli ve çapraz tonozlu bölümlerin eklendiği ve dolayısıyla avlu yan

---

⁷ Deniz Esemeli. T.D.V İslam Ansiklopedisi. c.2 s:328-329,

duvarlarının buna göre yeniden düzenlenmiş olduğu kabul edilebilir. Avlunun kuzeydoğu köşesinde yer alan Candaroğulları Türbesi de bu onarım sırasında yapılmıştır. Orijinal minarelerinin ne zaman yıkıldığı bilinmeyen caminin kuzey avlu duvarı ortasındaki minaresi de sonradan eklenmiştir. Cümle kapısı içine konulan 1430 tarihli kitabeden de, Candaroğulları süsleme sanatının en güzel örneklerinden olan mihrap ve minberin I. İsfendiyar Bey tarafından yaptırıldığı öğrenilmektedir. Selçuklu tarzında girift süslemelere ve bir yazı kuşağına sahip mermer mihrabın bordürlerindeki kabartma zencerek motifleri diğer Candarlı mihraplarında da görülür. Mihrapla birlikte yapılan ve Evliya Çelebi'nin de methettiği minber, üstüne kubbenin çökmesiyle yıkılmış ve bazı parçaları İstanbul'daki Çinili Köşk'e götürülmüştür. Daha sonra 1709 ve 1725 yıllarında mihrap önü kubbesiyle çatı tamir edilmiştir. Avlunun batı kapısındaki Kötürüm Bayezid'in kitabesi üzerinde yer alan ve Abdülmecid'in tuğrasını taşıyan 1851 tarihli kitabe ise 1848'de başlayan tamiratın bitiş tarihini vermektedir. Sinop mutasarrıfı Tufan Paşa tarafından yaptırılan bu uzun onarım sırasında cami kâgir olarak sağlamlaştırılmış ve direkler üzerine oturtulan ahşap son cemaat yeri ile kadınlar mahfili ve minber yenilenmiştir. Cami 1946 ve 1950 yıllarında da onarım görür. Ne var ki, Alâeddin Camii'nin yapım yılı, plan özellikleri ve yaptıranı ile mimarının kimlikleri halledilememiş birer problem olarak kalmıştır. Binada bulunan en eski kitabe, kuzeydeki ana girişte yer alan 1268 tarihli kitabedir ve

caminin Muînüddin Süleyman Pervane tarafından yaptırıldığını yazmaktadır. Ancak eserin, sonraki evkaf kayıtlarında ve halk arasında Alâeddin Camii adıyla anılması, Sinop'un 1214'te vuku bulan fethinden Muînüddin Pervane zamanına kadar geçen yarım asır içinde ve özellikle en zengin dönemini yaşadığı I. Alâeddin Keykubad zamanında Selçuklu geleneğine uygun bir camiye sahip olmadığının düşünülemeyeceği, 1261'deki Trabzon Komnenosları'nın saldırısı sırasında İç Kale dışında kalan bütün binaların tahrip edilmeleri ve bu eserin o bölgede tanınmayan Artuklu modelinde inşa edilmesi gibi sebepler, Alâeddin Camii'nin aslında Muînüddin Pervane tarafından aynı plan üzerine yeniden yaptırılan daha eski bir yapı olduğunu akla getirmektedir. Bu düşüncüyü doğuran sebeplerin en önemlisi, eserin "Arap camileri" adı verilen, uzun saf tutmaya uygun, enine nefli ve geniş avlulu en eski cami tipinde yapılmış olmasıdır. Bu tip cami planının en çok, kuvvetli Arap etkisi taşıyan Güneydoğu Anadolu'da Artuklular ve değişik bölgelerde de Artuklu geleneğini sürdüren mimarlar tarafından tatbik edildiği bilinmektedir. Dolayısıyla Sinop gibi Artuklu bölgesinden bu derece uzak bir yerde bu tip bir camiye rastlanması, mimarının Artuklu olmasıyla açıklanabilir. Probleme bu düşünce doğrultusunda yaklaşıldığında, İç Kalede kitabesi bulunan eski Artuklu Hükümdarı Atabeg Esedüddin Ayas'ın probleme ışık tuttuğu görülmektedir. II. Sökmen'in veliaht tayin ettiği Atabeg Ayas, birkaç gün tahtta kaldıktan sonra bir saray darbesiyle

hükümdarlıktan uzaklaştırılmış ve bir müddet sonra Anadolu Selçukluları'nın hizmetine girerek I. İzzeddin Keykâvüs'ün yanında Sinop'un fethine katılmış ve bir yıl sonra da şehrin surlarının tamir ve yenilenmesi faaliyetine müteveli tayin edilmiştir. Konya Alâeddin Camii'nin çok nefli ekleri, Sultan Hanı (Aksaray) ve Han-Abâd (Dinar-Çardak) gibi eserler başta olmak üzere, 1215'ten 1230'a kadar inşa edilen en önemli Selçuklu yapılarında müteveli olarak görülen Atabeg Ayas'ın, bu inşaatlarda daima Güneydoğu Anadolu veya Suriyeli mimar ve ustaları çalıştırdığı bilinmektedir. Bu bilgilerin ışığında, Alaeddin Camii'nin en fazla imar faaliyetinde bulunan büyük Selçuklu Hükümdarı I. Alâeddin Keykubad (ö. 1237) tarafından Atabeg Ayas'a inşa ettirildiği ve bu eserin Trabzon Komnenosları'nın 1261'deki işgali sırasında tamamen yıkıldığı, 1268'de de Muinüddin Pervane tarafından eski temelleri üzerine ihya ettirildiği kuvvetli bir tez olarak ileri sürülebilir. Buna göre de caminin ilk yapısının, mihrap önünde üç kubbeli ve yanlarla önde çapraz tonozla örtülen minare kaidelerinin çıkıntı yaptığı enine iki nefli bir plana sahip olduğu kabul edilebilir.

Pervane Medresesi, Alâeddin Camii avlu kuzey girişinin hemen karşısında bulunmaktadır. 1262 yılında şehrin ikinci defa alınışı anısına Selçuklu Veziri Muinüddin Süleyman Pervane tarafından yaptırılmıştır. Medresenin mermer kitabesi şöyledir:

“Allah hüsnü âkibet mazhar etsin. Dini mübine dört elle sarılan ve Allah kelâmına uygun hareket eden, Allah’ın affına muhtaç, sahibi maali ve mefahir, Mehemmet Oğlu Ali’nin oğlu, Süleyman’ın gayretiyle Sinop şehrinin facir kâfirlerden alınması işi müyeser olunca mumaileyh bu mübarek medresenin yapılmasını emretti. Burasının tamamlanması 661 (1262) yılının aylarına tesadüf etti.”

Kuzey-güney konumlu olan yapı dikdörtgen planlıdır. İki eyvanlı, açık avlulu medrese tipinin güzel bir örneğidir. Girişi tamamen mermerden yapılmış, süslü anıtsal bir kapı şeklindedir. Giriş eyvanının her iki cephesinde birer oda vardır. Avlunun ortasında sekizgen bir şadırvan bulunmaktadır. Avlunun doğu ve batı cephesinde kuzey-güney konumlu uzanan ve üçer sütuna oturan kemerli revaklar yer almakta, revakların gerisinde beşerden on adet küçük oda bulunmaktadır. Her hücrenin içerisinde birer ocak ve sokağa bakan büyük penceresi mevcuttur. Giriş eyvanının tam karşısında bulunan ana eyvanın önü kapatılmış ve oda haline getirilmiştir. Üzerinde bulunan kitabeden bu değişikliğin 1889 yılında, Mutasarrıf Faik Bey zamanında yapıldığı anlaşılmaktadır. Ana eyvanın solunda muhtemelen kışlık derslane olarak kullanılmış bir oda bulunmakta, sağındaki avluda ise Pervaneoğulları’nın son hükümdarı **Gazi Çelebi** (v. 1322) ve kızının kabirleri yer almaktadır⁸. Yapı,

---

⁸ Sinop’ta bir hükümet kuran Pervaneoğullarının son hükümdarı Gazi Çelebi, Anadolu Selçuklularından Sultan Gıyaseddin Mesut II.’nin oğlu, Süleyman Pervane’nin

orijinalinde düz toprak damlıdır. Sonradan dışarıya doğru meyilli ve alaturka kiremitle kaplı ve kirpi saçakla biten çatı yapılmıştır.

Türbede, vakfiye metinlerinde asıl ismi olan Sultan Altınbaş'ın geçtiği Pervane oğullarından Gazi Çelebi yatmaktadır. Battuta, onun atla geyik avına çıktığı bir gün ağaca çarparak ölmüş olduğunu nakleder. Selçuklu devri mimarisi özelliklerini taşıyan türbe 1322 yılında yapılmış olmakla beraber kimin tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Türbedeki ikinci sanduka İskender beyin eşine aittir.

1932 ile 1970 yılları arasında Müze olarak görev yapan ve günümüzde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün malı olan Medrese, 2002 yılında Kültür ve Turizm amaçlı kullanılmak üzere Sinop Valiliği'ne tahsis edilmiştir. Sinop Valiliği'nce Sinop'a özgü el sanatları ve mutfağı ile ilgili kişilere tahsis edilerek turistik çarşı haline getirilmiştir

---

torunudur. Kahramanlığı ile tanınmış bir Türk beyidir. Babasının Moğollara esir düşmesi üzerine 1300 tarihinde babasının yerine geçmiştir. Asıl adının Sultan Altınbaş olduğu rivayet edilir. 22 yıl hükümdarlık yapmış, oğlu olmadığından ölümünden sonra kızı bir süre babasının yerine görev yapmıştır. Sinop'a bir zamanlar "Hatun İli" denilmiş olma ihtimali, bu şehrin bir müddet için Gazi Çelebi'nin kızının elinde bulunmasından dolayıdır. Bu arada Kastamonu'da hüküm süren Candaroğlu Süleyman Paşa, Sinop'taki karışıklık nedeniyle şehri 1323 tarihinde ele geçirdi. Buraya Vali olarak oğlu İbrahim Bey'i gönderdi.

XIV. yüzyıl

Yüzyılın ilk yarısında Battuta şehri ziyaret eder⁹. “Burası gayet kalabalık ve büyük bir şehir; güzellik ve sağlamlık bir arada! Doğu yönü hariç, çepeçevre denizle kuşatılmış! Doğuda bulunan tek kapısından da hükümdarın izniyle girilebilir. O esnada şehrin beyi daha önce andığımız Süleyman Paşa'nın oğlu İbrahim Bek'ti. Bizim için gereken izin çıkarılınca şehre girdik; Ahi İzzeddin Çelebi'nin deniz kapısı civarında bulunan dergahında konakladık. Bizim orada, Sebte'nin Mina'sı gibi burada da denize doğru bel vermiş bir dağa çıkıldığında eteklerindeki bağlar, bahçeler ve gürül gürül akan sular görülür. Bu yüksek mekanda yetişen meyvelerin çoğu üzüm ve incirdir. Ama sarp olduğu için çıkmak kolay değil oraya. Bu mıntıkada on bir civarında Rum kasabası var. Hepsi de Müslümanların egemenliği altında. Tam tepede kurulu zaviye Hızır İlyas makamı diye bilinir¹⁰.

---

⁹ A. Sait Aykut. İbn Battuta seyahatnamesi YKY Cilt. I. Sh.442-444

¹⁰ Hızır İlyas Zaviyesinin Boztepe yakınlarında, askeri alan içersinde olabileceği ileri sürülür. Yakın zamana kadar bu yapıya ait iki duvar kalıntısı gelebilmişken, bugün yerini belirlemek dahi neredeyse imkansızdır. Zaviyenin üç taraftan denizlerle çevrili ve yarımada hakim bir konumda inşa edilmiş olması, Hızır'ın suların hakimi ve gemicilerin koruyucusu olarak bilinmesi ile açıklanır. Bu yer seçiminin,

Burada her zaman bir zahit vardır. Hemen yakınında bulunan bir kaynak başında yapılan duanın muhakkak kabul edileceğine inanılır. Dağın eteklerinde ise Peygamberimizin mübarek arkadaşlarından Bilal-i Habeşi'nin kabri mevcuttur. Oracıkta kurulu tekkede misafirlere ve gelen geçene yemek verilir. Sinop'un büyük camii, gördüğümüz mabetlerin en güzelleri arasındadır.” Battuta, Gazi Çelebi'nin üstün nitelikleri yanı sıra Anadolu'da kullanımı yaygın olan esrar kullandığından, İbrahim Bey'in de fazla esrar aldığından söz eder.

“Ben bir gün Sinop Camii'nin önünden geçerken oradaki peykelerde oturan insanlar arasında kumandanların bulunduğunu gördüm. Hizmetkar, önlerinde kınaya benzer bir maddeyle dolu bir kabı dolaştırıp duruyor; ileri gelen kumandanlar da kaşık kaşık götürüyordu bu kaptan! Yedikleri şeyin ne olduğunu bilmiyordum. Yanımdakilere sordum; esrar olduğunu söyledi biri! Sinop şehrinde hem hükümdarın naibi, hem de hocası olan Kadı İbn Abdürrezzak bizi konağında misafir etmiştir. Şehre gelişimizin dördüncü günü İbrahim Bek'in annesi vefat etti. Onun cenaze törenine ben de katıldım. İbrahim Bek cenazeyi başı açık ve yayan takip ediyordu, öteki kumandanlar ve Memlük erleri [=kapukulları] ise hem başlarını açmışlar hem de kaftanlarını ters giymişlerdi. Yargıç ve hatipler ile hocalar ise elbiselerini

---

bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşması çabaları içinde fetih geleneğinin bir parçası olduğu da iddia edilir.

ters giymişler fakat başlarını açmamışlardı. Sarık yerine siyah yüнден yapılmış bir bez dolamışlardı kafalarına. Bu yörede yas kırk gün sürüyor; her gün sofralar kuruluyor, ziyafetler veriliyor! Bu defa da öyle yapılmıştır.”

Cezayirli Ali Paşa Camii haziresinde medfun bulunan Derviş Turabi'nin oğlu **Hafız Muhammed**'in, Halife Hz. Ebubekir Sıddık soyundan geldiği, Seyyid Bilal Türbesi ve zaviyesinde hizmette bulunduğu ve kerametlerinin görülmüş olduğu anlatılır. 1380 yıllarında yaşamış olup Candaroğullarıyla İsfendiyar oğulları devri ve I.Murat devrinde yaşadığı ileri sürülür. Vefat tarihi olarak 1392 yılı verilir. Hazirenin en eski tarihli şahidesine sahiptir.

Orijinalinde kare planlı olan **Fetih Baba Mescidi**, 1970'li yıllarda yol genişletme çalışmaları kapsamında kuzey tarafı yıkılarak güney yönüne doğru çekilmiş ve bugün enine planlı görünümde olup, harim kısmı ancak 2 saf sığabilecek kadar kalmıştır. Ön cephesi kesme taş malzemeden inşa edilmiş olan bu yapının üzeri ahşap çatı ve alaturka kiremit ile kapatılmıştır. Mescit, 1923 yılında neşredilen Hüseyin Hilmi Uluğ'un Sinop Kitabeleri adlı eserinde giriş kapısının doğu tarafında yer aldığı belirtilen ve bugün yerinde olmayan kitabeye göre 1353 senesinde Uslu Beyoğlu İsmail Bey tarafından yaptırılmıştır. H 1324 (M 1906/1907) senesinde Fetih Baba tarafından tamir ettirilmiştir. Tamir kitabesi kapının

üstünde bulunmaktadır. Mihrabı aynı Sultan Alaeddin Camiinde olduğu gibi mermerden yapılmış ve etrafı Ayetel kürsi ile çevrilmiştir. Mescidin kible tarafında, bahçede Fetih Muhammed Baba isminde bir zatın kabri var ise de; kitabeleri kırılmış ve bir kısmı da kaybolmuş olduğundan bu zatın kim olduğu, buraya ne zaman defnedildiği anlaşılamamaktadır. Birisi kapının üzerinde olmak üzere ön cephe duvarında toplam 2 adet kitabe bulunmaktadır. Kapı üzerindeki kitabe Fetih Baba tarafından yaptırılan tamir kitabesidir. Girişin batı yönündeki kitabe ise tahrip olduğu için tam olarak okunamamaktadır.

Sultan Hatun veya Aynalı Kadın Türbesi, Sinop merkezde Meydan Kapı mahallesinde Hükümet Konağı'nın arkasındadır. Türbede, I Murat'ın kardeşi Süleyman Paşa'nın kızı İsmet Sultan yatmaktadır. Kimin tarafından yaptırıldığı bilinmeyen türbe 1335 yılında yaptırılmıştır. Büyük kesme taş bir türbedir. Tarihi özelliği nedeniyle yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilir. Arkeoloji Müzesi bahçesinde bulunan ve halk arasında "Aynalı Kadın Türbesi" adıyla bilinen yapı; kemerli kapı girişinin üzerinde bulunan kitabeye göre H 797 Ramazan ayında (M 1395 Haziran ayında) inşa ettirilmiş olup içerisinde bulunan 3 adet sandukadan birisi (büyük ihtimalle en büyüğü) H 797 (M 1395) tarihinde vefat eden Osmanlı Padişahı Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa'nın kızı Sultan Hatun'a aittir. Sultan Hatun, aynı zamanda Candaroğlu Beyi Süleyman

Paşa'nın da karısıdır. Diğer kabirlerin kime ait olduğu belli değildir. Kare planlı olan türbe kesme taştan yapılmıştır. Dönemindeki diğer kare planlı türbelere bakıldığında orijinal üst örtüsü kubbe olması gereken yapı, bugün ahşap çatı ve alaturka kiremitle örtülüdür. Ön cephesi hariç üç cephesinde birer adet olmak üzere toplam 3 adet penceresi bulunmaktadır.

Sinop, Cami-i Kebir (Müftü) **Mahâllesi**, Alaaddin Cami'sinin de kuzeyinde bulunan Ulu Bey mescidi, **Müftü Mescidi** olarak da tanınmaktadır. Vakıf kayıtlarında da mescidin ismi Ulu Bey Mescidi olarak geçmektedir. Ulu Bey, Sinop ümerasından olup, bazı kayıtlarda Sinop fatihi olarak gösterilmektedir. Mescit moloz taştan 7.40x8.30 m. ölçüsünde, kareye yakın dikdörtgen planlı, üzeri çatılı iki katlı bir yapıdır. Mimari bir değeri bulunmayan mescidin yapım tarihi kesinlik kazanamamıştır. Bununla beraber mescidin doğusundaki çeşme üzerinde Ulu Bey Bin Gündüz tarafından h.760 (1358) yılında yapıldığı yazılıdır. Bu mescidin de çeşme ile aynı tarihte yapıldığı sanılmaktadır. Yanındaki minaresi kare kaide üzerine yuvarlak gövdeli ve tek şerefelidir.

Giriş kapısı üzerindeki kitabesine göre; H 776 (M 1375) senesinde Candaroğlu Beyi Sultan Celaleddin (Kötürüm) Bayezid döneminde yaptırıldığı anlaşılan ve **Saray Camii** namıyla bilinen yapı, kesme taştan inşa edilmiştir. Kareye yakın dikdörtgen planlı olup üzeri bir

kubbe ile örtölüdür. Dönemini yansıtan ait çok güzel işlemeli bir mihrabı ve kapı üzerinde kitabesi vardır. Tersane çarşısının arkasında bulunan Saray Camii, Sinop'ta bu plan tipinin en büyük örneğidir.

Sinop Kitabeleri adlı eserde, caminin batı tarafındaki küçük bir bahçe içerisinde iki adet kabir bulunduğu yazılı olsa da bugün burada bir adet sanduka mezar görülebilmektedir. Sandukanın ya da mezar taşının kitabesi olmadığından kime ait olduğu bilinmemektedir. Sandukanın inşa tarzı Selçuklu dönemine işaret etmektedir.

XV. yüzyıl

İsfendiyoğulları Türbesi, il merkezinde Camii Kebir Mahallesi'nde Alâeddin Camii bahçesinde dir. Türbede; Çandaroğullarından Celaleddin Beyazıt, oğlu İsfendiyar ve onun oğlu İbrahim beylerle birlikte bu aileye mensup 8 zatın kabri vardır. Türbe, tek kubbeli, taş işlemeli ve 1439 yılında İsfendiyar bey tarafından 1439 yılında yapılmıştır. Müştemilatında 6 tanesi mermer kitabeli 11 adet sanduka vardır. Türbeyi yerli ve yabancı turistler ziyaret etmekte olup bakımını camii görevlileri yapmaktadır.

Yapım kitabesi olmayan türbenin hangi tarihte ve kimin tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Vakfiyesi “İbrahim Bey” adına kayıtlıdır.

Türbe; kuzey-güney konumlu, dikdörtgen planlı ve tek kubbeli bir yapıdır. İçindeki sandukalar dönemin Türk taş işleme ve oymacılığının güzel örneklerindendir. Türbenin giriş kapısının üstünde “Her nefis ölümü tadacaktır. Sonunda bize döndürüleceksiniz” ayetleri yazılıdır.

Pir Tevekkül Sinop'ta doğdu¹¹. 1433 senesinde Sinop'ta vefât etti. Oraya defnedildi. Pir Tevekkül, ilim tahsili için Herat'a gitti. Orada Şeyh Pir Mirim Halveti hazretlerini tanıdı ve ona talebe oldu¹². Onu tanıması şöyle anlatılır: Herat'ta ilim tahsil ederken bir gün bir evin önünden geçer ve içeride bir kalabalık görür. Yemek yiyorlardır. Onu da çağırırlar. Davet üzerine içeri girer. Meğer hane sahibi Mirim Halveti hazretlerini davet etmiş ve nasihatlerini dinlemek istemiştir. Hakikaten yemekten sonra Mirim Halveti hazretleri sohbet eder ve tayy-ı zaman ve tayy-ı mekan edip, bir anda başka bir yere gidip gelmişlerdir. Pir Tevekkül bu kerameti görünce hatırına; "Keşki bende de bu hal olsa idi. Sılama gidip anne ve babamı görürseydim." diye gelir. Bundan sonrasını, Pir

---

¹¹ Evliyalar Ansiklopedisi. Pir Tevekkül

¹² Mirim Halveti 1409 senesinde Kırşehir'de vefât etti. Başka bir rivâyette Herat civârında Kazerkân kasabasında vefât ettiği nakledilir. Şemseddin Sivasî'nin tarikat silsilesi içersinde Ömer Halveti'den sonra gelen Ahi Mirim (İbrahim) Halveti'yi İzzeddin Halveti takip eder.

Tevekkül hazretleri şöyle anlatır: "Sılama, memleketime gidip gelmek düşüncesi içerisinde iken Mîrim hazretlerinin ellerini öptüğümde o ellerini göğsüme koydu. O zaman kendimi Sinop'ta evimde buldum. Annem babam oturur idiler. Selam verdim. Hemen kalkıp; "Oğul sen misin? Nereden nasıl geldin?" dediler. Ben onların onlar benim sesimi işitti. Bir zaman hal hatır ile hasret giderdik. Sonra bir ibrik ile abdest aldım. Sonra kendimi Mirim hazretlerinin huzûrunda buldum. İşte o aldığım ibrik dedim ve oradakilere gösterdim." Pir Tevekkül kısa zamanda ilim ve edeb öğrenip, hocasından icazet, diploma alır ve onun önde gelen talebelerinden olur. Sonra hocalarıyla birlikte Anadolu'ya gelirler. Hocası onu insanlara hak yolun bilgilerini öğretmek üzere Sinop'a gönderir. Pir Tevekkül Sinop'a geldiğinde başından geçenleri anne ve babasına anlatıp önceki gelişinin tayy-ı mekân ile olduğunu onlara haber verir. Anne ve babası kendilerine Allahü teâlânın salih, veli bir evlâd vermesinden dolayı çok şükrederler. Onlar da oğullarının yolu olan Halveti yoluna girip, onun terbiyesi altında yaşarlar.

XVI. yüzyıl

Şeyh Mahmud Çelebiyyü'l Kefevi, 1575 senesinde Sinop'a kadı olarak gelip görevini bıraktıktan sonra (1575-1581) tarihleri arasında Kefevi Camiini yaptırır.

Kefevi Camii dikdörtgen planlı olmak üzere moloz taş ve kesme taştan yapılmıştır. Üzeri ahşap çatı ile örtülmüştür. Değişik zamanlarda yapılan onarımlar sebebiyle ilk durumundan oldukça uzaklaşmıştır. İbadet mekanı altlı üstlü ikişer pencere ile aydınlatılmıştır. Mihrap ve minberinin herhangi bir özelliği bulunmamaktadır. İç bezemesinin de sanat tarihi yönünden bir özelliği yoktur. Caminin yanındaki minare, taş kaide üzerine yuvarlak gövdeli, tek şerefeli olup, yapıdan ayrıdır. Büyük ihtimalle minare ilk yapıldığı döneme aittir. Yapı, 1895 senesinde Mutasarrıf Bekir Paşa tarafından tamir ettirilmiştir. Camiye 1920'li yıllardan sonra Ayetler ve mübarek kelimeler nakşettirilmiştir. Camiin kitabesi, batı duvarındaki giriş kapısı üzerinde bulunmaktadır.

Osmanlı alim ve velilerinden Şeyh Mahmûd Kefevî'nin (1520. Kefe-1581. Sinop) künyesi Ebü'l-Fazl'dır¹³. Babası Hacı Süleyman bin Abdi Kefevî'dir. Kabri, Sinop'ta Kefevî Camii avlusundadır.

Aslen Çerkes olan babası Hacı Süleyman bin Abdi Kefevî, Müslüman olmadan önce Tatarlar tarafından esir edilir. Karadeniz kıyısındaki İslâm beldelerinden Kırım Yarımadasındaki Kefe'ye götürülür. Orada müslümanlardan alim ve fazîlet sahibi bir zat onu satın alıp, İslam dînini öğretir. Süleyman Efendi uzun müddet bu zata hizmet eder. Müslüman alim onu serbest bırakır. Süleyman Efendi ticarete atılır. Bilahare Mekke-i

---

¹³ Evliyalar Ansiklopedisi. Mahmud Kefevi

mükerremeye gidip hac vazîfesini yerine getirir ve memleketi olan Kefe'ye döner.

Kefe'de bulunduğu sırada gördüğü rüyasında, Kefe şehrinin tam karşısında bulunan Sinop şehri Cennet gibi bir hal almıştır. Kendisi elinde yeşil büyük bir sancak tutmuş, insanlar ve şehrin ileri gelenleri sancağın altında toplanmışlardır. Sonra halk ona tabi olup Sinop'un Meydan kapısı diye anılan kapısından dışarı çıkarlar. Bugünkü Kefevî Câmiinin bulunduğu yere geldiklerinde, Hacı Süleyman Efendi sancağı oraya diker. İnsanlar o sancağın dibinde Allahü tealaya hamd ve senada bulunup, tekbir getirirler. Hayır duada bulunup, şükrederler.

Sinop ahalisinden olup o sırada Kefe'de oturmakta olan ve kabri Sinop Kefevî Câmiinin yakınında bulunan meşhûr Selâhaddîn Hoca'ya gidip rüyasını anlatır. Selahaddîn Hoca, yüksek nazar ve firasetiyle Hacı Süleyman Efendiye, "Ey oğul! Senin şahsında bu rüyanın gerçekleşmesine izin yoktur. Ancak senin neslinden salih bir oğul dünyaya gelecek, alemde hüner dolu hatırı sayılır bir kişi olup, senin sancağı diktiğin yerde bir eser bina edecektir.", diye rüyasını tabir eder. Bu rüyadan sonra Hacı Süleyman Efendi'de Sinop'a karşı bir merak ve alaka peyda olur. Resûlullah Efendimizin sünnetine uyarak evlenir. Bu evlilikten 1520 senesinde Mahmud ismini verdiği bir oğlu dünyaya gelir.

Çocukluğu doğum yeri olan Kefe'de geçen Mahmûd Kefevî, zamanının usûlüne göre küçük yaşta

ilim tahsiline yönelir. Temel dini bilgileri öğrendikten sonra tasavvufa karşı alaka duyar. Kadiriyye yolu mensuplarından büyük alim ve veli Takıyyüddin Ebû Bekir Kefevi'den ilim öğrenir ve sohbetlerinde bulunur. 1542 senesinde hocası ile birlikte İstanbul'a gelir. Burada ilmini ilerletmek için bazı alimlerin ilim meclisine devam eder. İlk olarak Kaplıca Müderrisi Kadızade Efendi'nin, sonra Sahn-ı Seman (Fatih) müderrisi Abdurrahman Efendi'nin derslerinde bulunur. Abdurrahman Efendi Halep kadılığına tayin edilince, Anadolu kazaskeri Malûl Emir Efendi'nin ders halkasına devam eder¹⁴. 1552 senesinde mülazım, müderris yardımcısı olarak vazife yapmaya başlar. Malûl Emir Efendi'nin hizmetinde bulunduğu sırada zahiri ilimlerde yüksek bir alim ve tasavvuf yolunda fazilet sahibi bir kimse olur. 1554 senesinde yirmi akçe yevmiye ile İstanbul Molla Gürani Medresesine müderris tayin edilir.

Müderris olarak vazife yaptığı sırada babası Hacı Süleyman Efendi onu Kefe'de gördüğü rüyanın etkisiyle, Sinop şehrinin ileri gelenlerinden Hacı Ali isminde bir tüccarın Halisa adındaki kızıyla evlendirir. Mahmûd

---

¹⁴ Ma'lûl Emîr Hazretleri, Osmanlı fıkıh âlimlerinden olup Şeyhülislâm Ma'lûl-zâde Muhammed Efendi'nin babasıdır. 1556'da İstanbul'da vefat etti. Karagümrük'te Malûl Emir Efendi Medresesi Sinan'ın yaptığı eserler arasında yer alır. Oğlunun da 1584'te vefat ettiğinde, Zincirlikuyu'daki babasının darü'l kurasının bahçesine defnedildiği nakledilir.

Kefevi bu sırada bir yaz mevsiminde humma hastalığına tutulur. Doktorların tavsiye ettiği ilaçlar ve tedavilere rağmen hastalığı iyileşmez. Sonunda, doktorlar onun hava değişiminden başka çaresi olmadığına karar verirler. Mahmûd Kefevi, "Bunda bir hayır ve hikmet vardır, kadılık yolunu tercih edip bu şehirden gitmeliyim. Müderrislikte ilerlemek herhalde nasibimde yoktur, memleket gezmek bir mürşid-i kamile kavuşmaya vesile olabilir.", diye kadılık yolunu tercih eder. Şeyhülislâm Çivizâde Efendi, Zekeriyya Efendi, Kazasker Abdülgani Efendi, Bhaeddinzâde Efendi ve Sultan Murad'ın hocalarından Mevlana Sadeddin Efendi onun İstanbul'dan ayrılmasını istemezler. Ayrı ayrı nasihat edip, "Sen bizim içimizde en seçkin ve hepimizden üstün iken gel bu güzel yolu terk etme.", derlerse de, onlara, "Sizin şerefiniz benim şerefimdir. Dünyada sıhhat ve afiyet, ahirette izzet ve saadet içinde olunuz. Hem benim başka bir düşüncem vardır." deyip, Rumeli sancak kadılığı ile İstanbul'dan ayrılır. Bir süre kadılık hizmetinde bulunur. Pravadi, Akkirman ve Kefe gibi yerlerde kadılık yapıp müslümanların müşkül meselelerini halleder. Memleketi olan Kefe'ye kadılık ve müfettiş-i emval vazifesiyle birkaç defa gider. Gittiği yerlerdeki velilerin sohbetlerinde bulunur. Sonra babasının gördüğü rüyanın tesiri ve sevk etmesiyle Sinop tarafına gelmek ister. 1575 senesinde kadılık vazifesiyle Sinop'a gelir. Bu vazifesi sırasında insanların müşküllerini çözmeye uğraşır. Ayrıca Adem aleyhisselâmdan beri yaşamış olan meşhûr zatların hayatlarını anlatan kıymetli bir eser te'lif eder. Bir

müddet sonra Sinop kadılığından ayrılır. Kendini ilmi araştırmalara ve ibâdete verir. Babasının rüyada sancak diktiği yeri sahibinden satın alır. Orada bir cami-i şerîf ve etrafında odalar yaptırır. Yaptırdığı bu camide insanlara vâz ve nasihat etmek sûretiyle İslâmiyetin emir ve yasaklarını anlatır. Kuşluk namazından sonra istekli olanlara tefsîr ve hadîs dersleri okutur. Onun bu fedakarlık halleri, İstanbul'da bulunan büyük İslam alimleri tarafından işitilir. Bu alimler, Mahmûd Kefevî'ye geçimini temin edecek bir maaş gereklidir diyerek, Sinop'ta bulunan Sultan Alaeddîn'in yaptırdığı medresede fetva ve ders vermesi için padişah'tan izin çıkarıp gönderirler ¹⁵. Mahmûd Kefevî hazretleri başlangıçta bunu kabûl etmek istemezse de nihayetinde, "Bu da bir hizmet ve ibâdettir." deyip kabûl eder. Günün belli saatlerinde Alaeddîn Medresesinde fetva vermeye başlar. Bu sırada Pîr Ali hazretlerine biat eder ve böylece Halvetiyye yolu mensuplarından olur.

Bir gece Mahmûd Kefevî hazretleri, rüya ile mana aleminde Resûlullah efendimizin huzûr-ı şerîflerine girer. Mecliste hazret-i Ebû Bekr, hazret-i Ömer, hazret-i Osman ve hazret-i Ali ile Eshab-ı kiramdan bazıları da hazır bulunmaktadır. Edebe riayet ederek onlara selam verir. Her zaman kıldığı namazın tadil-i erkanını efendimize arz etmek için önlerinde kibleye karşı namaza başlar. Hazret-i Ali, Mahmûd Kefevî'nin bu davranışına karşı çıkıp böyle yüksek bir meclise katılmayıp, nafile

---

¹⁵ Sözü edilen medrese Pervane Medresesi olmalıdır.

namaz kılmak edebi terketmek değil midir? diye dokunaklı söz söyler. Peygamber efendimiz hazret-i Ali'ye hitâben, "Yâ Ali! Sen ona itiraz etme. Onun maksadı namazın tadil-i erkanını hakkıyla eda edip edemediğini ve kusurunun olup olmadığını bize göstermektir.", diye buyururlar. Mahmûd Kefevî, Peygamber efendimizin huzûrunda iki rekat namaz kılar. Tadil-i erkanla kıldığı diğer namazları da Peygamber efendimizin hüsn-i kabûlüne mazhâr olur.

Mahmûd Kefevî hazretleri ömrünün sonuna doğru bir gece rüyasında Resûlullah efendimizin mübarek cemaliyle müşerref olur. Tam bir edep ve tevazû ile önlerine eğilip, "Ya Resûlallah! Size olan iştiyakım, sevgi ve muhabbetim, haddinden fazla oldu. Acaba yakın zamanda bu berbat dünyadan ve bu zahmet çekilen yerlerden kurtulup, Allahü teâlânın izniyle yüce hizmetinize kavuşmam nasîb olacak mı? Yoksa daha bu dünya evinde nice zaman kalıp ömrüm hasretle mi geçecek?", diye sorar. Peygamber efendimiz sallallahü aleyhi ve sellem de, "Bu husus beş bilinmeyen husustan biridir. Allahü teala onları kimseye bildirmedir. Senin ömrün benim ömrüm gibi.", diye cevap verirler.

Mahmûd Kefevî hazretleri, altmış üç yaşına geldiği zaman 1581 senesi Ramazan-ı şerîf ayının üçünde Pazar gecesi vefat eder. Sevenleri tarafından techiz edilip, kefenlendikten sonra yaptırdığı Kefevî Câmiinin avlusunda mihrabın önüne defnedilir.

Mahmûd Kefevî hazretlerinin kabrinin bugünkü Kefevî Câmîinin mihrabının kible tarafında sol köşesine on adım kadar uzaklıkta olması, câminin daha sonraki devirlerde tâmir gördüğünü ve daha küçük ölçülerde yeniden inşâ edilmiş olabileceğini göstermektedir.

Mahmûd Kefevî hazretlerinin Arapça ve Türkçe şiirlerinden başka risaleleri, bazı eserlere talikatı vardır. Ayrıca Adem aleyhisselamdan Peygamber efendimize kadar gelen bazı peygamberlerin hayatlarını, Eshab-ı kiramdan bazılarının hayat ve menkîbelerini, İmam-ı Azam'dan kendi zamanına kadar gelen Hanefî mezhebi müctehid ve alimlerinin tabaka ve mertebelerini topladığı ‘Ketaibü A'lâmi'l-Ahyâr min Fukahâi Mezhebi'n-Nu'mân-il-Muhtâr’ adlı Arapça eseri yazmıştır. 809 civârında büyük zât hakkında kıymetli bilgiler bulunan bu eserin muhtelif yazma nüshaları Süleymâniye Kütüphânesinde mevcuttur.

Pir Ali, aslen Sinoplu olup orada yerleşmiş bulunan Halvetiyye tarikatının ileri gelenlerinden alim ve fazîlet sahibi, zahirî ve batınî ilimlerde yüksek derece sahibi olup Mirza Şeyh diye meşhûrdur¹⁶. Evliya Çelebi, Sinop’taki ziyaretgahlar arasında ismini zikrettiği İmirza Efendi’nin kabrinin Kumkapı’da bulunduğundan söz eder. Kumkapısı, Kalenin yedi kapısından biridir ve Deniz Kapısı ve Tersane Kapısı’yla birlikte bugünkü konumları dikkate alındığında deniz ve limanlarla ilişkiyi sağlamaktadır. Mirza Efendi, Kefevî’nin kendisine biat

---

¹⁶ Mehmed Süreyya. Sicill-i Osmani II. Cilt. Sh. 297

ettiği şahsiyettir. Halveti Ömer Çelebi'nin müridi olup şeyh olur. 1582 vefat eyledi. Ehl-i hal idi.

XVII. yüzyıl

Şehir, yüzyılın başlarından itibaren birkaç defa Don Kazaklarının saldırısına uğrar. Bu saldırılar esnasında Naima'nın İbn Fazlullah el-Ömeri'den mülhem olarak “medinetü'l uşşak” ve “şehr-i Dilara” olarak tavsif ettiği Sinop'ta yetişkin erkekler kılıçtan geçirilir, çocuklar esir edilir. 1638'de ise Kazakların Sinop ve Anadolu sahillerine yönelik hazırlıkları zamanında tedbir alınarak önlenir. 1640 tarihli bir belgede kalenin tamirinden söz edilmektedir ki bu, muhtemelen Kazak saldırılarına karşı bir tedbir olarak Kale dışında yaşayanlar kaleye alınmaktadır. Bu saldırılar üzerine kalenin tamir edilip muhafazasına sıkı sıkıya özen gösterilmekteydi. 1640'ta uğradığı Sinop'ta kale içinde ve dışında yirmi dört mahallenin var olduğunu bildiren Evliya Çelebi, kadısı, müftüsü, nakibül eşraf kaymakamı, dizdarı, serdari ve kale neferleri olan, halkının çoğunun tüccar, marangoz, karaya ve denize tutkun bir şehir olduğunu kaydeder.

Evliya Çelebi, Alaeddin Cami karşısındaki hayranlığını “*Kurşun kubbeli, tek minareli caminin uzunluğu yüz adımdır, biçimsel güzelliğinin emsali*

dünyada yoktur. Mihrabı ve müezzin mahfili sanatkaranedir. Caminin minberi de o kadar sanatkâranedir ki övmeye Melekler bile aciz kalır.”, sözleriyle dile getirir. Süleymaniye Camisi, Yeni Cami, Ayasofya Camisi, Kefeli Camisi ve Mehmed Ağa Camisi ile ilgili detay vermeyen Evliya Çelebi şehirde 16 mescid, dokuz türbe, bir medrese, 60 sıbyan mektebi, üç hamam, bir imâret, bir darü’l-hadîs ve darü’l-kurrâ olduğunu belirtir.

“ Evsâf-ı Mesâcid: evvelâ Kapan mescidi ve Arasta mescidi ve Şeyh Mescidi ve Demircioğlu mescidi ve Tabahâne Mescidi ve Kadı Mescidi ve Arslan Beğ Mescidi ve Yenimahalle Mescidi ve Meydân Kapusu Mescidi ve Tay Boğa Mescidi ve Şeker Ana Mescidi ve Sarây Mescidi ve İskele Mescidi ve Bozdepe’de Maksûd Efendi Mescidi ve yalıda Mustafa Efendi Mescidi. Ma’lûmumuz olan cevâmi-ü mesâcidler bunlardır.”

Evliya Çelebi ziyaretgahlardan şöyle bahseder. *“Evsâf-ı ziyâretgâh-ı Sinop: evvelâ Seydî Bilâl Sultân ve Sübhân Hoca ve kal’a içinde Yeşil Türbe’de Cici Sultân ve Alâeddin medresesinde Kadı Beğ Sultân ve aşağıda Bekir Hoca ve Kumkapu’da İmirza Efendi ve civârında Hamza Efendi ve kurbunda Emîr Efendi Kaddesenallahu bi-sırrıhi’l-azîz.”*

1658’de şehri tasvir eden seyyah Halepli Paul, surların dışında yaşayan ve cizye ödeyen Hristiyanların yedi kilisesi bulunduğundan söz eder¹⁷.

Kaleyazısı (Mehmed Ağa) Camii, 1651 senesinde Kethüda Mehmed Ağa tarafından yapımına başlanmış, 1909 yılında da ahali tarafından tamir edilerek yenilenmiş ve kuzeybatı köşesine kesme taştan yapılmış güdük bir minare de eklenmiştir. Ayrıca Caminin ön cephesindeki moloz taş duvarların ahşapla bu onarım sırasında kaplandığı tahmin edilmektedir. Günümüzde de ön cephe 1. kat ve çatı alınlığı ahşap kaplama olan yapı, bu durumuyla cepheden ahşap bir konut görüntüsü vermektedir. Yapı, Sinop’ta Osmanlı döneminde görülen ahşap çatılı ve dikdörtgen planlı cami şemasına tipik bir örnektir. 2009 yılında onarım geçirmiş olan yapının mihrap ve minberi orijinal değildir. Yapının güney tarafındaki hazirede 6 adet mezar bulunmaktadır.

Ayrıca Kethüda Mehmet Ağa’nın Kemalettin Sami Paşa Caddesi üzerinde bulunan bir çeşmesi bulunmaktadır¹⁸.

Hacı Ömer (Tersane/İskele/Gümrük) Camii, Tersane mevkiindedir. 1903 senesinde eşraftan Hacı Çerkez Ömer Efendi tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. Daha önce bunun yerinde İsmail Ağa Gümrük Camii

---

¹⁷ Suraiya Faroqhi. Sinop. The Encyclopaedia of Islam.

¹⁸ Sinop Turizm Potansiyeli. Sinop Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

adıylıa bilinen ahşap bir cami vardı. Bu ahşap caminin ilk banisinin Karpuzcu oğlu Mehmed Ağa isminde bir zat olduğu rivayet edilmekte ise de inşa tarihi bilinmemektedir. Kale yazısı Camii banisinin de Mehmed Ağa adında bir hayır sahibinin olması bu ahşap Camii yaptıranın da aynı zat olmasını mümkün hale getiriyor. Camiin, Sinop tersanesinde çalışanların ibadet ihtiyaclarına hizmet verdiği sanılmaktadır.

Sinop tersanesinin tarihi Romalılara kadar uzanmaktadır¹⁹. Osmanlılara ise İsfendiyyar oğullarından intikal eder. Candaroğulları Beyliğinin Sinop'ta tersanesi olduğu ve hatta ondan önce burada bir dönem hüküm sürmüş olan Pervane oğullarından Gazi Çelebi'nin donanmasıyla Rumlara ve Cenevizlilere karşı mücadele ettiği bilinmektedir. Gazi Çelebi yarı efsanevi bir şahsiyetti. Battuta'ya göre cesur ve cüretkar bey, Rumlarla savaşmak için savaş gemileriyle yelken açar ve deniz savaşları süresince herkes savaşmakla uğraşırken, demir bir aleti tutarak su altına dalar, düşman gemilerinde delik açardı. Onlar gemileri batıncaya kadar onun hakkında hiçbir şey bilmezlerdi²⁰.

---

¹⁹ Mehmet Ali ÜNAL. XVI. Yüzyılda Sinop Tersanesi İçin Canik Sancağı'ndan Malzeme Temini

²⁰ A. Sait Aykut. İbn Battuta seyahatnamesi. Cilt 1. Sh.443

Sinop Osmanlılar tarafından alındığında (1461) Sinop limanındaki gemiler içerisinde Napoli ve Aragon krallığı gemileriyle Venedik gemilerinden sonra Candaroğlu İsmail Bey'in yaptırdığı 900 tonluk bir gemi bulunuyordu ki limandaki en büyük gemi idi. Henüz Osmanlı Devleti'nde bu büyüklükte gemi yoktu. Fetihden sonra Fatih Sultan Mehmed bu gemiyi İstanbul'a göndermiş ve Osmanlı donanmasına örnek olmuş, ve benzeri yapılmıştı.

Sinop tersanesi limanın yanında ve Sinop kalesinin altında bulunuyordu. Surlarla çevrili olan tersane emniyetli ve mahfuz olması itibarıyla gemi yapımı için oldukça uygun bir mahaldi. Tersanenin çevresinde bir mahalle teşekkül etmişti ki, Tersane Mahallesi adıyla anılıyordu. Liman fırtınalardan korunaklı bir mevkide idi. Sinop Kârhânesi adıyla da zikredilen Sinop merkezindeki bu tersanede aynı anda 25-30 gemi yapılabilirdi.

Sinop Tersanesi Osmanlı Devleti'nin İstanbul ve Gelibolu'dan sonra üçüncü büyük tersanesi idi. Çevresindeki ormanlarda gemi yapımı için elverişli kerestenin temin edilebilmesiyle, ahşap gemilerin yürürlükte kaldığı XIX. yüzyılın ortalarına kadar Sinop tersanesi önemini korudu. 1853 yılında Osmanlı donanmasının Sinop limanında bulunduğu bir sırada Rus donanmasının baskınına uğraması, Sinop tersanesini bir süre için güvenli olmaktan çıkardı. Zaten bu savaş

sonunda imzalanan Paris antlaşmasının bir maddesi Sinop'un tersane olarak kullanımını önlüyordu²¹.

XVIII. yüzyıl

Bu yüzyılda şehir merkezinde Cuma pazarı, bir suk-ı sultani, birkaç han, beş çarşı (Kale yazısı, Kazgancılar, Kapan, Yalı ve Tersane çarşıları), çeşitli dükkanlar (bakkal, tuzcu, semerci, berber, ekmekçi, ayakkabıcı, vb.), işyerleri, (mumhane, fırın, değirmen vb) mevcuttu²². Canlı bir iktisadi hayata sahip olan şehirde çeşitli meslek sahipleri arasında gemiciler ve tüccarlar büyük bir yer işgal etmekteydi.

Meydankapı (Süleymaniye) Camii, Meydankapı mevkiindedir. İlk banisinin Şeyh Ömer Efendi olduğu ve yapımı için 1723 tarihi verilse de caminin yapım kitabesi yoktur. Daha sonra 1877 senesinde Mutasarrıf Ahmet Kemal Paşa tarafından; Kanuni Sultan Süleyman adına İçkalede mevcut olup harap olan Camii Şerifin vakfiyesiyle bu cami tamir edilmiş ve buna binaen Meydankapı Camisi'nin adı da Sultan Süleyman'ın adına

---

²¹ Tamamı 31 madde olan Paris Barış Antlaşmasının ilgili maddesi, "Karadeniz tarafsız olacak ve askerlikten tecrit edilecektir. Karadeniz'deki tüm tersaneler yıkılacak ve hiçbir devletin donanması bulunmayacaktır.", idi.

²² Mehmet Öz. Sinop. TDV İslam Ansiklopedisi. Cilt 37

izafeten Süleymaniye Camisi olarak anılmaya başlanmıştır.

İç mekanı kareye yakın dikdörtgen planlı olan caminin üzeri ahşap çatı ile örtülüdür. Caminin ahşap minaresi son onarımda yenilenerek gövdesi bakırla ve külah bölümü ise kurşun levhalarla kaplanmıştır. Harim kısmına caminin kuzey duvarına ekli olup son onarımda yenilenmiş olan ahşap giriş bölümünden girilir. Ahşap giriş bölümünün üst katı hanımlar mahfili olarak düzenlenmiştir. Bu giriş bölümünün sağındaki merdivenle minareye, solundaki merdivenle de üst kattaki mahfil kısmına çıkış sağlanmaktadır.

Alta dikdörtgen, üstte ise sivri kemerli pencereler dikkati çekmektedir. Cami duvarlarında görülen değişik boyutlu taşlar 1877 onarımının kanıtları olsa gerektir. Son olarak 2010 yılında onarıma başlanılan camii 2011 yılında yeniden ibadete açılmıştır.

XIX. yüzyıl

Karadeniz'de Batum Limanına yapılan askeri nakliyatı korumakla görevli Osman Paşa Komutasındaki Osmanlı filosu bir fırtına nedeni ile Sinop Limanına demirler. 30 Kasım 1853'te kuvvetli bir tipiden faydalanan Rus filosu bir baskın ile Sinop limanına girer

ve kuvvetli bir çatışma başlar. Daha üstün bir filo ya sahip olan Ruslar Türk filosunu çok zor durumda bırakır, Türk denizcileri büyük çatışmanın ardından Ruslara teslim olmaz ve 2700 şehit, 556 ağır yaralı ve 150 kadar esir verir. Baskından kurtulan bir gemi ise İstanbul'a doğru yol almıştır. Ruslar daha sonra Sinop şehrine de büyük zarar verirler.

Deniz Savaşı Şehitleri Anıtı 1853 Osmanlı-Rus savaşları sonrasında, Sinop limanında şehit düşen denizciler için yaptırılır. Anıtın ilk yapımına, 1857 yılında Kaptan-ı Derya Mehmet Ali Paşa tarafından başlanır. Arkasında bir abide yapılması düşünülmüşse de, Mutasarrıf Zihni Bey'in başka bir yere tayini nedeniyle yaptırılamaz. Şehitler, bugün müzenin bulunduğu alanda yer alan kentin büyük mezarlığına gömülmüşlerdir. 1933'deki kazılar sırasında buradan 231 ceset çıkarılmış ve bahçede toplanarak yerlerine şehitlik anıtı yapılmıştır. Mevcut şehitlik, 1933 yılında Vali Abdülhak Savaş'ın girişimleriyle, Cumhuriyetin 10. yıldönümünde tamamlanarak açılır. Deniz Savaşı Şehitleri Anıtı Müze bahçesindedir.

Müze avlusunda bulunan Serapis Mabedi'nde, Türk Tarih Kurumu adına Ekrem Akurgal başkanlığında başlatılan kazılardan sonra, kazı heyetinin il merkezinde bir müze kurulması istemiyle verdiği rapor doğrultusunda ve 1968 yılında dönemin Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü Hikmet Gürçay'ın çabalarıyla, Sinop

Belediyesi’nden temin edilen bir hibe arsa üzerine içinde Selçuklu Türbesi ile Serapis Mabedi bulunan alanda yeni bir müze binası inşa edilir ve 1970 yılında müze hizmete açılır.

1867 tarihli Kastamonu Vilayeti salnamesinde Sinop sancağı, nahiyesi Gerze olan merkez kaza, nahiyesi Durgan (Durağan) olan Boyabat ve nahiyesi Çanlı olan İstefen (Ayancık) kazalarından oluşmakta idi.

Sultan İzzettin Keykavus, kaleye kuzey-güney yönünde paralel bir sur ekleyerek, İç Kale'yi meydana getirir. Ayrıca enine örülen bir duvar ile de, bu İç Kale ikiye bölünür. Selçuklu Sultanı İzzettin Keykavus, kalenin güneyine 5 adet burç yaptırır ve her birine komutanlarının adlarını verir. Bu burçlar, kale bir cezaevine dönüşmeden önce, zindan olarak kullanılmıştır. Kale burçlarının kendisi gibi kitabeleri de, günümüze kadar ulaşmıştır.

Güneyde kalan ve 9.500 m²lik olan bu kısım, bugünkü Tarihi Sinop Cezaevi'nin kullanım alanını oluşturur ²³ . Sinop Kalesi'nin bir cezaevi olarak kullanılmasına ilişkin en eski kayıt, 1568 tarihli dir. İbrahim ve Mehmet adlı iki suhtenin, yağmacılık suçuyla, kalede hapsedildiği görülür.

---

²³ Mahir Aydın. Tarihi Sinop Kale Cezaevi

Evliya Çelebi, bu kenti anlatırken şu gözlemlerde bulunur. "Kale düz bir yerde kurulmuş olup, iki taraftan dalgalar döver. Dikdörtgen biçimindedir. Hapishaneyi oluşturan İç Kale, 11 adet burç ile desteklenmiştir. Burçların yüksekliği 22, duvarları 18 metredir. İç Kale'yi çepeçevre kuşatan duvarlar 3 metre kalınlığında olup, muhafızlar için devriye yolu özelliğindedir... Büyük ve korkunç bir kaledir. 300 demir kapısı, dev gibi gardiyanları, kolları demir parmaklıklara bağlı ve her birinin bıyığından 10 adam asılır nice azılı mahkumları vardır. Burçlarında gardiyanlar ejderha gibi dolaşır. Tanrı korusun, oradan mahkum kaçtırmak değil, kuş bile uçurtmazlar."

18.Yüzyıl'a gelindiğinde Sinop'ta sadece kale değil, Sinop şehrinin kendisi de kalebentliğe mahkûm edilenlerin önemli sürgün yerlerinden biri olmuş, bir diğer ifade ile şehrin bizzat kendisi cezaevi görevi üstlenmiştir.

Uzun süre tersane ve zindan olarak kullanılan İç Kale, 1887 yılında Cezaevi'ne dönüştürülür. Sinop Mutasarrıfı Veysel Paşa, amaca uygun olarak, önemli düzenlemeler yapar. Buna göre, iki kat üzerine, kesme taştan ve sık pencereci olarak yapılan cezaevi, "U" biçiminde tasarlanmıştır. Ayrıca, mahkumlar tarafından kullanılmak amacıyla tek kubbeli bir hamam inşa edilir.

Cezaevinin girişi, geniş merdivenli ve rahat bir plana sahiptir. Sırtını batı duvarına vermiş avluya açık

olan binada 28 oda vardır. Yakınında taş hamam bulunmaktadır. Küçük fakat sevimli bir mimarisi olan hamam, bugün orijinal özelliğini aynen korumaktadır. Alt katta, zeminden aşağıya merdivenle inilen ve kesme taşlı kapısı olan külhan bulunmaktadır. Cezaevinin, duvarla ikiye ayrılan İç Kale'nin kuzeyindeki bölmede, 1939 yılında iki katlı ve dokuz koğuşlu ikinci bir taş bina yapılmıştır. Çocuk Cezaevi olarak kullanılan bu binanın mimarisi, eskisine uygundur. 1996'da "E-Tipi Kapalı Cezaevi"nin yapılmasıyla, Sinop'taki hükümlü ve tutuklular oraya taşınır. Tarihi Sinop hapishanesi günümüzde müze olarak kullanılmaya başlanır.

Cezaevinin inşaatından sonra Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde Sinop'la ilgili belgelerin büyük bir kısmı, sürgünlerle ve hapishane ile ilgilidir. Nemden kibritin bile yanmadığı bu mekanda, mahkûmlar çürümek ve ceza sürelerini tamamlayamadan ölmekle karşı karşıya kalırlardı. Cezaevini "*Anadolu'nun Alcatraz*"ı olarak tanımlayanlar da vardır. Sinop Cezaevi'ni "*girilir, ama çıkılmaz*" yapan bu şöhretin temelinde cezaevi ve onun bulunduğu yerin, başka birçok faktör yanında, fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri önemli rol oynamıştır.

Sinop şehri yerel coğrafi şartları ve konumundan kaynaklanan özellikleri nedeniyle, "*kalebent*" ve "*pranga*" mahkûmları için, (Akka, Diyarbakır ve Musul ile birlikte) Osmanlı'nın en önemli sürgün yerlerinden

biri olur²⁴. 1913 yılına gelindiğinde Sinop'tan başka bir yerde kalebent mevkisi kalmadığından ve buranın da dolu olmasından, bu cezayı uygulamak için gerekli başka yer bulunamadığından şikayet edilerek, bu cezanın uygulanmasına yönelik iyileştirmelere gidilmesi için gerekli kanunların çıkartılması istenir

Konuklar arasında, 1713'te Kırım Hanı Devlet Giray'dan başlayıp, 1932'de Sabahattin Ali'ye kadar, birçok ünlü sayılabilir. Buna, Sinop'ta zorunlu ikamete tabi tutulanlar dahil değildir. II. Meşrutiyet'le birlikte cezaevinin kapıları siyasi mahkûmlara da açılmış, İstanbul'dan çok sayıda siyasî mahkûm Sinop'a gönderilmiştir. 1913'te Mahmut Şevket Paşa'nın bir suikasta kurban gitmesi ve Sait Halim Paşa'nın sadrazamlığa gelmesi ile İttihat ve Terakki Cemiyeti yönetiminin muhalifleri arasında bulunan, çoğu yazar, gazeteci ve milletvekili birçok kişi Sinop'a sürgün edilmiştir. Sürgünler o kadar kalabalıktır ki, onlara özel bir gemi tahsis edilir. Muhalifler, köhne bir gemi olan Bahr-i Cedit'le Sinop'a gönderilirler. Sayıları belirsizdir, 300 diyen de vardır, 600 diyende, 1200 diyende. “Fırsat bu fırsat” diyen İttihat ve Terakki, İstanbul'da baş edilmekte zorluk çekilen ayaktakımını da bindirir gemiye; paşalar, kurmay subaylar, gazete sahipleri, yazarlar ve sarıklı hocalarla birlikte kabadayılar da sürülür Sinop'a. Sürgünlerden Refii Cevat, bu yüzden

---

²⁴ Cevdet Yılmaz. Tarihi Sinop Kalesi Cezaevi

“Nuh’un Gemisi” anlamına gelen “Sefine-i Nuh” adını verir Bahr-i Cedit’e. Osmanlı-Türk devlet, siyaset ve edebiyat adamlarından birçok ünlü kişi hayatlarının bir kısmını burada geçirmişlerdir. Melami tarikatı şeyhlerinden olan Terlikçi Salih Efendi, Kaşgarî Dergahı Şeyhi Bahaeddin Efendi, İskilipli Atıf Hoca, Refik Halit Karay, Mustafa Suphi, Ahmet Bedevî Kuran, Refik Cevat Ulunay, Hüseyin Hilmi, Burhan Felek, Osman Cemal Kaygılı, Kerim Korcan, Osman Deniz, Zekeriya Sertel bunlardan bazılarıdır. Osmanlı Devleti’nin yıkılış döneminde isyana kalkışan Karadağlılar, 1970’li yıllarda Türkiye’de eylem yapan Filistinliler, Nejat Daş gibi bazı uyuşturucu kaçakçıları da cezaevinin diğer konukları arasındadır.

Yüzyılın sonlarında Cuinet şehir hakkında şu bilgileri verir²⁵. Kaza merkezinde hükümet konağı, kale, kışla, jandarma, hapishane, sivil ve askeri hastane, şehir oteli, iki sivil okul, gemi anbarı, 37 minareli cami, üç medrese, sekiz türbe, bir genel kütüphane, bir cephanelik, 15 Ortodoks Grek kilisesi, bir pazar ve 690 dükkan, 20 mağaza, 12 han, bir mezbaha, beş hamam, 45 çeşme, ikisi taştan 14’ü ağaç olmak üzere 16 köprü, 84 kahvehane, üç gazino, üç meyhane, 30 fırın, sekiz otel, 15 hızar, bir tabakhane, bir değirmen ve 10.400 ev bulunmaktadır.

---

²⁵ Cuinet Vital. La Turquie d’asie. IV.Cilt. Sh.582

Cuinet'ye yakın tarihlerde Şemseddin Sami ise şunları kaydeder ²⁶. Kazada 57 cami ve mescit, üç medrese, sekiz tekke, beş Rum kilisesi, bir kütüphane, iki rüşdiye, beş iptidai mektebi, 72 sıbyan mektebi, 45 çeşme, dört kargir ve 25 ahşap köprü, 142 su değirmeni mevcuttur. Dokuz bin kişilik nüfusu olan şehrin güney yönündeki koyda geniş ve sağlam limanı, tersanesi, tophanesi, Bizans zamanından kalma suru, istihkamı, gemi imaline mahsus tezgahları, genel hapishanesi, frengi hastalarına mahsus hastanesi, mekteb-i idadisiyle rüşdiyesi ve birkaç cami ve medresesi vardı. Ticareti fazla işlek olmayıp başlıca ihracat malları kereste ve meyveden ibaretti. Arazisi oldukça verimliydi, tütün ve keten tohumundan epey bir miktar ihraç ediliyordu.

Sinop Merkez Kaza'daki 6 medresede 60, iki rüştiyede 160 ve 30 iptidaiyede de 600 öğrenci vardı. Sinop merkezde Sultan Alaeddin Medresesi, Camii Kebir Mahallesinde Hacı Mahmud Ağa Medresesi ve Gerze kasabasında Hamidiye Medresesi bu medreselerden bazıları idi.

Cezayirli Ali Paşa Camii Seyit İbrahim Bilal Hazretleri Türbesi bitişiğindedir. İlk olarak pek muhtemelen Selçuklu dönemine dayandırılan cami, 1866 tarihinde Cezayirli Ali Paşa ve 1896 tarihinde de Sultan Abdülhamit Han tarafından tamir ettirilmiştir. 1874 tarihinde inşa ettirilmiş bir minaresi vardır. Ahşaptan

---

²⁶ Şemseddin Sami. Kamusü'l Alam. 4. Cilt

yapılmış ve bugün kayıp olan kitabesine göre; Cezayirli Ali Paşa, Eski Kaptanı Derya ve Kalyon Nazırı'dır.

Cezayirli Ali Paşa Camisi'nin zemininden kot olarak yüksekte olması nedeniyle camiden dört basamaklı bir merdivenle türbeye geçiş sağlanmıştır. Türbe içinde bir büyük iki orta bir de küçük olmak üzere toplam dört sanduka yer almaktadır.

Seyid Bilad Dede türbesi, Sinop'ta çocuk sahibi olunması ve hastalıktan kurtulmak için adak adanan bir ziyaret yeri olarak dikkati çekiyor²⁷. Tanyu, 1960'larda şunları not eder. "hasta, türbeye götürülür ve türbenin eşğine yatırılır, uyutulur. Burada gördüğü rüyaya göre hareket edilir türbede kurban kesilir," "'Sinopta *Seyit Bildi Dede*, Taybuhân, yeşil türbe, aynalı-kadın, Selamet Dede adındaki evliyaların türbesi birer ziyaret yeridir. Peygamber soyundan tanınan Sinopta şehit olan ve kendi adındaki camide gömülü bulunan "Seyit Bilal dedenin sandukasının yanında kestane iriliğinde doksan dokuz tane dizilmiş bir tespih bulunur. Bunu üçe katlayıp okuyarak üç kere başından geçirip, ayağından çıkaranların hastalığı geçermiş. Bu Seyit Bilal Camiinde adak mevlid de okutturuluyor. Sinoptaki bu türbeler çevrede çok tanınmış olup, niyetlerin gerçekleşeceğine inanılıyor. Ziyaretçiler Cuma günleri geliyor mum

---

²⁷ Hikmet Tanyu. Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri. Ankara Üniversitesi Basımevi. 1967

dikiyorlar, kurban kesiyorlar, adak mevlidi okutturuyorlar.”

Türbe, Ada Mahallesi’nin üst kısmında, radara çıkan yolun solunda, geniş bir alan içerisinde, Cezayirli Ali Paşa Camisi’nin bitişiğinde yer almaktadır. Türbenin, Yaş Bey diye anılan Hoca Ebubekir oğlu, Oğul Beyoğlu, Koçkad oğlu, İlbasmış’ın oğlu Emir Tayboğa için, oğlu Emir Beklemiş tarafından H 679 (M 1280) yılında yaptırılmış olduğu, ortadaki taş sandukanın kitabesinden anlaşılmaktadır²⁸. Türbedeki kenarları kafesle çevrili, kitabesiz ahşap sandukanın Seyit İbrahim Bilal’e ait olduğu tahmin edilmektedir.

Seyit Bilal Türbesi, Sinop’un merkezinde Ada Mahallesindedir. Türbede yatan zatın, Hz. Hüseyin soyundan Seyit Bilal Emir Gazi Tayboğa olduğu ifade edilmektedir²⁹. Tayboğa Mescidi’nin yeri kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, çeşmenin bulunduğu sokağın isminin Tayboğa olarak anılması sebebiyle Aşağı Hamam’ın kuzeyindeki Şehabettin Ağa Çeşmesi’nin yanında inşa edilmiş olabileceği ileri sürülür³⁰. Ancak Tayboğa’nın bir Arap ismi olabilmesi oldukça zordur. Tayboğa’yı şehit eden tekfur ile kime ait olduğu

---

²⁸ <http://www.sinopkulturturizm.gov.tr/>

²⁹ Yaşar Kalafat. Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivine göre Horasan Eri Olarak Bilinen Anadolu Yatırları

³⁰ Fulya Üstün Demirkaya-Ömer İskender Tuluk. Eflatun’un Kurbağası Sinope’den Sinop’a: Kaynaklara Göre Sinop Kentinin Fiziksel Gelişimi

bilinmeyen bir çocuk mezarı da türbede bulunmaktadır. Türbenin Selçuklu çağında 710 (1294) yılında yapıldığı, Çaç a veya Çeçe Türkleri tarafından tamir edilmiş olduğu ifade edilmektedir. Türbe Selçuklu dönemine ait kurşun kubbeli bir yapıdır. Cezayirli Ali Paşa Camii ve müştemilatı ile bir aradadırlar. Yatır, seyit olduğu için sıkça ziyaret edilir, yanında namaz kılınıp dua edilir. Seyyid Bilal olarak anılan Tayboğa'nın (ö.1280) türbesinin de bulunduğu bir zaviyesi, mescidi ve hamamı bulunmaktadır³¹. Her yıl Mayıs ayının ilk cumartesi günü yoğun ziyaretçi akınına uğrar. Sık rastlanılan ziyaret günlerinden birisi de cumartesidir. Emir Gazi Tayboğa, seyit olduğu için alevi ve Sünni inançlı Müslüman halk arasında çok sayılan ve sevilen bir zattır. Halk buraya birçok dileği için ziyaret eder. Türbenin bakımını Cezayirli Ali paşa camiinin görevlileri yapmaktadır.

Seyyid İbrahim Bilal Hazretleri'nin öyküsü şöyledir. "İstanbul M.S. 675'te Ömer bin Abdülaziz tarafından kuşatıldığında bu kuşatmadaki gazilere yardımı Orta Asyadan gönüllü Türk savaşçıları sağlamıştır. Kardeşi Seyyid Ali Ekber Hazretleri de bu savaşçıların arasına katılmıştır. Bu gönüllü savaşçılar birliğiyle Karadeniz kıyısından İstanbul'a hareket etmiştir. Hareketi sırasında kötü hava koşulları yüzünden Sinop limanına girmek zorunda kalınır. O günün şartlarına göre vergisini ödemiştir. Sinop'ta geçici olarak

---

³¹ Mehmet Öz. Sinop. TDV İslam Ansiklopedisi. Cilt 37

kalacaktır. Bugünkü Alâaddin Camii'nin bulunduğu yerde yorgun ve hasta askerleriyle konaklayarak dinlenmeye çekilmiştir. Ancak Sinop Tekfurı ve askerleri onların durumlarından kuşkulandı. Bu kuşku üzerine Tekfur ve askerleri bir gece baskını düzenlemişlerdir. Üstün askerlik yeteneğine sahip Türk gönüllü savaşçıları bu baskına karşı koymuşlardır. Çıkan çatışmada sayılarının az, yorgun ve hasta olmaları gibi nedenlerle çoğu şehit olmuştur. Çevresi Tekfur ve Tekfurun askerleriyle sarılan Seyyid Bilâl Hazretleri düşmanı yararak birliğiyle beraber bu baskından sıyrılmak istemiştir. Bu sırada hükümet konağının bulunduğu semtte, Meydan kapısından şehri terk etmek üzere çarpışırken çatışmanın en şiddetli anında Tekfurun bir kılıç darbesiyle başı düşmüştür. Ve hemen düşen başını koltuğuna alarak şu anda bulunduğumuz yere kadar gelmiştir. Olay o anda orada bulunanlar tarafından hayretle izlenmiştir. İnanılması güç, gerçek dışı görünen bu olay karşısında dini inancı olan ahali ve Tekfur, bu durumdan ürkerek şaşırmış ve korkmuştur. Tekfur hemen çatışmayı durdurmuş ve böyle ulu bir kimseyi öldürdüğü için ahali ve uyruklarının gözünde saygınlığını yitireceğini anlayarak yaralı Müslüman savaşçılara iyi davranmış ve şehitlerin İslâm gelenek ve göreneklerine göre gömülmesine izin vermiştir. Seyyid İbrahim Bilâl Hazretlerinin kardeşi Seyyid Ali Ekber Hazretleri de şehitler arasında idi. Tekfur, neden olduğu bu acıklı olaydan son derece pişman olmuş ve "ben bir ermiş kişiyi öldürdüm. Allah'ın beni affetmesi için Seyyid Bilâl

Hazretlerinin üzerine bir çatı örtülsün ve onu görmeye gelenler beni çiğneyerek geçsin, belki o zaman affolurum" demiş ve öyle de yapılmıştır. Ölümünden sonra Tekfur türbenin kapısının eşiğine gömülmüştür."

Seyyid Bilal Hazretlerinin neslinden Hoca Sakıp Mehmed Efendi (v.1813) Osmanlı alimlerinden olup İstanbul'da medfundur³².

Yasinizade (Yasincizade) Abdülvehhab Efendi Sultan III. Selim ve İkinci Mahmud devri alimlerindendir³³. İki defa mesnedi meşihatı ihraz etmiştir. Sinop'ta medfun Seyyit Bilal hazretleri neslinden olup Ayasofya camiinde Yasini Şerif kıraatini vakfetmiş olan Yasini Mustafa Efendinin torunu, Üçüncü Mustafa devri alimlerinden ve Huzur Dersleri muhataplarından Yasinizade Osman Efendinin oğludur. 1833'te vefat etmiştir. Oğulları Muhammed Ragıp ve Muhammed İlmi Efendilerdir. Dr. Nezih Elpe Yasincizade Abdülvehhab Efendinin torunlarındandır³⁴.

Sinop'ta Seyyid İbrahim Bilal Dergahı şeyhi Halil Saib Efendi, *eş-Şeyh Ali Behçet Efendi* (ö.1857)den hilafet alır³⁵. A. Rıfkı, Bektaşî nefyinde Ali Behçet

---

³² Bursalı Mehmed Tahir. Osmanlı Müellifleri. III. Cilt. Sh.287

³³ Ebu'l Ula Mardini. Huzur Dersleri. Cilt II-III. Sh.189-190

³⁴ Abdülkadir Altunsu. Osmanlı Şeyhülislamı. Ankara. 1972 Sh. 184

³⁵ Hür Mahmut Yücer. XIX. Asırda Anadolu'da Tasavvuf. Doktora Tezi. Marmara Üni. İstanbul. 2001

Konevi halifelerinden Lehcetil *'I-Butün (Hadikatil'I-Ebdal)* ve *Tezkiratü'l-'Evliya* müellifi Nakşibendi Halil Saib Efendi'nin, Sinop'a sürüldüğünü kaydetmektedir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinden 1852 yılında Sinop'da medfun Seyyid Bilal Hazretleri'nin mahlul bulunan türbedarlığının Sinoplu Ali Efendi'ye verilmesi ve bundan sekiz yıl sonra Türbedarlığın Ali Efendi'den ref'iyle, Rizeli Hacı Ahmed Baba'ya tevcihine dair bilgi ediniriz³⁶.

Türbe haziresinde 1853 tarihli Şeyh Mustafa Baba (Tarîk-ı nâzenîninde ömri zikru'llah ile geçdi), 1909 tarihli Şeyh Hasan Banuki Hazretlerinin evladlarından Şeyh Hacı Ahmet Efendi (Kırkbeş sene Seyyid Bilal Hazretlerinin Türbedarlığı ile teşerrüf eden Sahibi cud u saha mazanne i kiramdan), ve 1923 tarihli Seyh Hacı Ahmet Şemsettin Baba-zade Şeyh Ali Hamza Baba (Rizeli Şeyh el Hacı Ahmed Şemseddin Babazade Şeyh Ali Hamza Baba)'nın kabirleri de dikkati çeker³⁷. Mezartaş kitabesinden anlaşılıyor ki, Rizeli Şeyh Hacı Ahmet Efendi 1860-1905 yılları arasında türbedarlıkta bulunmuş ve yerini oğlu Ali Hamza Baba'ya bırakmıştır³⁸.

---

³⁶ <http://www.devletarsivleri.gov.tr/>

³⁷ Fatma Türker. Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresindeki Mezartaşları. Yüksek Lisans Tezi. OMU. Samsun. 2001

³⁸ Büyük babaları Banuk aşireti mensubu Şeyh Hasan'ın kabrinin Bitlis'te olduğu ileri sürülür.

Ayrıca 1860 tarihli mezartaşından Nakşibendi tarikatı mensubu Kadı Hacı Mahmud Efendi'nin,
“Kerâmetle edüb izhâr hem fevtin haber verdi
Bu zât-ı nakşbendî on yıl evvel eyleyüb ‘uzlet’”

Ve 1859 tarihli mezartaşından Kadiri tarikatı mensubu Rizeli derviş Mehmet Efendi'nin,
“Men mâte garîb sırrına mazhar olubdur bî-riyâ
Lâyık görüb Seyyid Bilâl gülzârına ol bülbülü”

varlığından haberdar oluruz.

Seyit Bilal mezarlığı Sinop yarımadasına hakim tepede bulunur. Cezayirli Ali Paşa'nın 1866-1867'de restorasyonunu yaptırdığı caminin etrafını çeviriyor olsa da, yeri önemli ziyaret yeri olan Seyyid Bilal türbesini merkeze almış olmalıdır. Tepenin eteğine teraslar halinde uzanan mezarlık alanı eskiden daha geniş olmalıydı, çünkü Radara giden yolun diğer yanında, kuzeybatı kısmında hala bazı steller vardır³⁹. Eski bir fotoğraf bugün asfalt olan (Fener Yolu) toprak yolun diğer tarafında, topluluğun batı-güneybatı tarafında bazı dikitlerin varlığını göstermektedir. Seyyid Bilal mezarlığı muhtemelen 1836'dan itibaren bu günkü görünümünü almıştır. Radar yolunun böldüğü mezarlıkta, 1855-1856

---

³⁹ 1952-1992 yılları arasında faaliyet gösteren ABD'ye ait radar üssü, Roketsan tarafından kullanılmak üzere Milli Savunma Bakanlığı'na devredilir. Buraya füze test atış ve deneme alanı yapılır.

yıllarında ölen Emin Beyin mezarından anlaşılacağı gibi, bir takım eklemeler yapılmıştır.

Hatunlar Türbesi, Cezayirli Ali Paşa Camii'nin kuzeybatı cephesinde yer almaktadır⁴⁰. Kare planlı tek kubbeli tipik bir Candaroğlu türbesidir. Türbe içerisinde iki adet sanduka bulunmaktadır. Bunlardan biri 1439 tarihli olup Candaroğlu sülalesinden bir kadına ait olmalıdır. İkinci sandukanın özgün bir kitabesi yoktur. Ayak şahidesinin iç yüzünde '828 yılı mübarek Ramazan Ayı'nın Pazar günü' ifadesi yer almaktadır. Türbenin inşa kitabesi olmadığından ne zaman ve kimin adına yapıldığı hakkında açık bir malumat yoktur. Ancak, soldaki sandukanın baş şahidesinin iç kısmındaki kitabeye göre; İskender Kızı Ture Hatun ismi geçmektedir. Buna göre; türbenin Celaledin Beyazıd'ın oğlu İskender'in karısı ile kızı "Ture Hatun" için yaptırıldığı tahmin edilmektedir⁴¹.

Tayboğa türbesi, Camiikebir Mahallesi Aşağı Hamam Yokuşu'nda ve Şahinoğlu Şahabüddin Ağa

---

⁴⁰ <http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/>

⁴¹ 1361 senesinde bey olan Celaledin Kötürüm Bayezid zamanı, Karadeniz'de Venedik ve Cenevizliler ile nüfuz mücadelelerinin görüldüğü, Osmanlı Devleti ile dostça ilişkilerin geliştirilmeye çalışıldığı ve Bayezid'in oğulları arasında taht kavgalarına sahne olarak beyliğin ikiye bölündüğü devirdir. Kötürüm Bayezid Bey de Sinop'ta Cami-i Kebir (Ulu Cami) denilen Sultan Alaaddin camiini tamir ettirmiş (1385) ve Araç kasabasında bir cami yaptırmıştır. Bayezid'den sonra beyliğin başına, kardeşi İskender'i öldürmek sureti ile büyük oğul II. Süleyman Paşa geçmiştir.

tarafından (1430) tarihinde yaptırılmış olan Şehabeddin Ağa Çeşmesi'nin bitişiğinde yer alan türbe, doğu-batı konumlu ve dikdörtgen planlıdır. Yan duvarları moloz taş örgü, üst kısmı yarım ahşap çatı ve alaturka kiremit ile kapatılmıştır. Güney cephesinde kemerli bir giriş kapısı ve iki adet dikdörtgen pencere yer almaktadır. Türbe, 2008 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce restore edilerek onarılmıştır. Tayboğa'nın kabri Seyit Bilal Türbesi'nde olduğuna göre bu türbe, başka bir zata ya da yanındaki çeşmeyi yaptıran Şehabeddin Ağa'ya ait olabilir.

Yeşil Türbe, Camii Kebir Mahallesinde Sakarya caddesi üzerindedir. Candaroğulları zamanında yapılan türbede 4 büyük ve bir küçük sanduka olup, sandukaların kimlere ait oldukları bilinmemektedir. Türbe tek kubbeli ve kare planlıdır. Sandukaların üzeri kabartma ve oyma olarak yapılmış, geometrik şekillerle bezelidir. Üzerleri ahşap kafeslerle kapatılmıştır.

Türbe yerli ve yabancı turistlerce ziyaret edilmektedir. Bakımını halkın yaptığı türbede yatan zatların Seyit Bilal Hazretlerinin oğlu ve kardeşi Ali Ekber oldukları görüşü yaygındır.

Kabirlerden birinin Seyit Yeşil Mustafa Baba olduğu rivayet edilirse de bunu teyit edecek bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak Hüseyin Hilmi'nin “Sinop

Kitabeleri” adlı eserinde verdiği bilgiye göre, Yeşil Mustafa Baba’nın silsilesi şöyledir: *Hz. İmam Ali’nin (k.v) oğlu Hz. Seyit İmam Hüseyin oğlu Hz. Seyit İmam Zeynel Abidin oğlu Hz. Seyit İmam Muhammed Bakır oğlu Hz. Seyit İmam Caferi Sadık oğlu Hz. Seyit İmam Musa Kazım oğlu Hz. Seyit Abdullah el Ekber oğlu Hz. Seyit Muhammed el meşhur Çaçe Sultan oğlu Hz. Seyit Musa oğlu Hz. Seyit İsa kızı Hz. Seyide Fatma kızı Hz. Seyide Halime oğlu Hz. Şeyh Seyit Mustafa Göllü oğlu Hz. Şeyh Seyit Recep oğlu Hz. Şeyh Seyit Mustafa (r.a)*

Yesari Baba (1804-1879)’nın doğum yeri Batum’a bağlı Murgul bucağıdır, asıl adı Mehmet’tir. Küçük yaşta ailesiyle Sinop’a göçmüş, medrese öğrenimi görmüştür. Daha sonra Bektaşî tarikatına girmiş, Sinop’ta dedeliğini yaptığı bir tekke açmış, hayatının sonuna kadar burada kalmıştır. Türbesi, il merkezinde Ada mahallesinde Bektaşî Tekkesi adıyla bilinen mevkide yer alan küçük bir türbedir. Türbe’de Rusya’dan geldiği ifade edilmektedir. 1302–1303 yıllarında Yesari Baba’nın ölüm tarihinde yapıldığı belirtilen türbenin kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Bu alandaki temel kalıntılarından burada bir tekke yapısının olabileceği; türbe ve çevresindeki muhtemel mezarların tekkenin hazire kısmını oluşturduğu ileri sürülür.

Tarihi eser olarak tescilli olan türbe içerisinde ve tam ortasında H 1297 (M 1880) tarihinde vefat eden Bektaşî Şeyhi Yesari Baba'nın kabri bulunmaktadır. Orijinalinde güney duvarı üzerinde olması gereken ve bugün batı duvarı üzerinde bulunan mermer kitabesine göre ilk yapı H 1300 (M 1883) yılında yapılmıştır.

1940'lı yıllarda Sinop'ta 4 yıl askerlik yapan İzmir'in Ödemiş ilçesi nüfusuna kayıtlı 88 yaşındaki Mehmet Yanıtmaz, Sinop'ta başından geçen ve bu zamana kadar unutamadığı esrarengiz olayı 2012 kasımında mektupla İl Müftülüğü yetkililerine anlatır⁴². Yaşadığı hatırayı mezara götürmek istemeyen yaşlı adamın mektubu, Sinop'ta unutilan ve üzerine de bina yapılan Horasanlı İmam'ın türbesini gün yüzüne çıkartır. Ancak, türbeyle birlikte aynı alan içinde bulunan ve 1946 yılında çıkan büyük Sinop yangınında yok olan Kapan Mescidi'nden ise eser yoktur⁴³. Mescit harabesi üzerinde yükselen apartmanların altında sıkışan kabir ise, yok olmama pahasına zamana karşı direnmektedir. 1946 yılında meydana gelen yangın sırasında Sinop'ta asker olan ve o akşam tarihi cezaevinde tuttuğu nöbet ardından gece yarısı kent merkezindeki karakola yürüyen İzmirli Mehmet Yanıtmaz, camisi yanan kabirden yanık bir Kur'an-ı Kerim sesi duyar. Bir an dikkat kesilen

---

⁴² <http://www.ayancikdogus.com/>

⁴³ 8 Ekim tarihli bu felakette 737 kişinin açığta kaldığı görülmektedir. 12 kasımda Bolu valisi Naci Rollas Sinop valiliğine atanır. Bir yıl sonra yerini Rifat Şahinbaş'a bırakır.

Yanıtmaz, cami enkazı ve evlerin duvarlarında yankılanan sesin sahibini arar, ama bulamaz. Türbenin yakınında kimsenin olmamasına rağmen kulaklarında çınlayan Kur'an sesini bir süre dinleyen Yanıtmaz, içinde beliren ürpertinin yanında, duyduğu mutluluk ile karakoluna döndü. Kabirden geldiğini anladığı o güzel Kur'an tilavetini bir daha hiç unutmayan Mehmet Yanıtmaz, olaydan yıllar sonra yaşadıklarını Sinop İl Müftülüğü'ne gönderdiği mektupla paylaşarak, türbede kendisine dua edilmesini ister. Mektubun müftülüğe ulaşması ardından harekete geçen Sinop İl Müftüsü Yalçın Topçu, türbenin bulunması için çalışma başlatır. Beraberindeki din görevlileri ile birlikte olası türbeleri araştıran Topçu, mektupta yazılan güzergâhta Horasanlı İmam'ın apartmanların neredeyse altında kalan kabrine ulaşır. Mahalle sakinlerinden alınan bilgilerin mektupta yazılanlarla örtüşmesi ardından, mektupta bahsedilen türbenin Horasanlı İmam'a ait olduğu tespit edilir. Mahalle sakinlerinin anlattıkları birbirinden ilginç olaylar ise şaşırtıcıdır. Horasanlı İmam'ın kabrinde duyulan tespih seslerinden, kabirde bulunan zatın abdest aldığı ve sabah namazlarına gittiği görenlere kadar birçok olay anlatılmaktadır. Hatta kabrin yanındaki cami arsasının bir bölümüne inşa edilen boş apartmanın hikâyesi sorulduğunda, mahalle sakinleri apartmanda oturan tüm ailelerin ya boşanarak, ya da başka nedenlerden dolayı evlerini tahliye ettiklerini söyler.

İl merkezine 56 km. mesafede bulunan *Sazlı* köyünde bulunan **Sazlı Dede**'nin mezarı kaybolduğundan onun yerinden çıkan şifalı suda yıkanılarak ağrılardan kurtulmaya çalışılıyor⁴⁴. Buraya hastalar şifa bulmak niyetiyle gelip adak adadıktan başka yaramaz huysuz çocuklar da buraya getirilerek uslandırılmak isteniliyor.

Ayancık Evliyalrı

1867 tarihli Kastamonu Vilayeti salnamesinde Sinop sancağı, nahiyesi Gerze olan merkez kaza, nahiyesi Durgan (Durağan) olan Boyabat ve nahiyesi Çanlı olan İstefan (Ayancık) kazalarından oluşmakta idi. İlçeye eski ismini veren İstefan bugünkü *Çaylıoğlu* köyüdür. Tanzimat Devrine kadar Ayancık ve çevresi Kastamonu'ya bağlı dört kadılıktan birinin yönetimi alanı içinde kalmıştır. Tanzimat ile başlayan, daha sonra devam eden yenileşme hareketleri sırasında Ayancık ve çevresinde ilçe yönetimi kurulması düşünülmüş, İlçe merkezi olarak da Ayandon kabul edilmiştir.

Ayancık ve Ayancık Çayı doğusundaki köylere egemen olan Şüküroğulları 1860 yıllarda Çaylıoğulları ile anlaşarak ilçe merkezinin Ayancık'a taşınmasını kendi çıkarları ile uygun görmüşler ve 1860'lı yıllarda bir

---

⁴⁴ Hikmet Tanyu. Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri. Ankara Üniversitesi Basımevi. 1967

değirmen ve birkaç önemsiz yapıdan oluşmuş küçük bir yerleşim yeri olan Ayancık, zaman içinde kaymakamlık ve askerlik şubesi gibi resmi kurumların ve birçok konut ve ticaret yapılarının kurulması ile hızla gelişmiştir. Alman ve Belçika sermayeli kereste fabrikasının 1929 yılında işletilmeye başlanması, bölge ekonomisi ve sosyal hayatında dönüm noktası olmuştur.

Ayancık bu tarihten sonra sürekli gelişme göstermiştir. 1860'lı yıllarda yapılan eski hükümet konağı binası 1952'de yanmış, yerine bugünkü mevcut bina yapılmıştır.

Zaviye köyü Ayancık-Türkeli istikametine giderken 10. Km. de olup burada Cüneydi Bağdadi Hazretlerinin türbesi bulunmaktadır. Ayancık'a 10 km. uzaklıkta olduğu için köy Onkilometre adı ile de tanınır⁴⁵. Tarihi Zindan-Ayancık tren hattı bu köyden geçerdi. Çevre Köylerde cami olmadığından Alaçam, Çamyayla, Mestan, Sökü, Ömerdüz, Büyükdüz, Tevfikiye Köyleri Cuma namazı için Zaviye Köyü Camisine gelirlermiş. Bu sebeple de köyde pazar bile oluşmuş. Zaviye Köyün'de yaklaşık 5 asırlık çınar ağacı büyük ihtişamıyla köye ayrı bir güzellik katmaktadır. Rivayetlere göre bu çınar ağacının dibinde de iki yatır bulunmaktadır.

---

⁴⁵ <http://ayancikmuftulugu.gov.tr/>

İlçeye 19 km. mesafede bulunan *Armutluyazı* Köyü-Hacılı,Tavaca karayolu üzerinde,yola yaklaşık iki km içeridedir. Dağ içindeki köyde “Kurtboğan Türbesi” vardır. Burada her yıl yedi Mayıs’da Şenlik ve Güreş Turnuvaları yapılır.

Türbe’nin “Kurtboğan” öyküsü; Bir ineğin akşam saatlerin de şehitliğin hemen yanında doğum yapmak üzereyken bir kurdun saldırısına uğraması sonucunda şehidin elini mezardan çıkartarak kurdu boğmasıdır. İnek sahibi, sabah ineğini bulduğunda bu müthiş manzara ile karşılaşmış ve zamanın Ayancık Müftüsü’nün söylediği şekilde şehidin eli yıkanarak tekrar elinin içeri çekmesi sağlanmıştır. O günden beri bu şehitlik de 7 Mayıs’ta dilek dilenir, adak adanır ve kesilir.

Seyit Mustafa Ağa (Mustafa Dede veya Küçük Mustafa) ve Kırımlı Veli Dede’nin kabirleri ilçeye 20 km. mesafede bulunan *Bakırlızaviye* köyünde bulunmaktadır. Anlatılır ki, Küçük Mustafa 1210 yılında vefat etmiştir. Babası, Küçük Mustafa’yı okutmak ister. Hocaya verir. Köyde Zaviye bulunmaktadır. Aynı zamanda köy kadılığıdır. Büyük bir köydür. Çocuklar zaviyede Hoca Efendi’den ders görmektedir. Mustafa, sabah gidip akşam eve gelmektedir. Bir gün babası Hoca’ya çocuğunun nasıl olduğunu sorar. Hoca: “Çocuk derse gelmiyor” der. Akşam babası ne yaptığını sorgular. Mustafa: “Ne yaptığımı değil, dersimi sor” der. Baba biraz sorar ve şaşırır. Hocasının yanına götürür. O ders

vermediği hoca sorular sorar, okutturur, Mustafa hepsine cevap verir. Hocası da şaşırır ve “bu çocuk ermiş” der. O günden sonra Mustafa’nın adı “Ermiş Mustafa” olarak anılmaktadır. Mustafa Sinop ta bir âlime gidip ders almaktadır. Sabah gidip akşam gelmektedir. Ancak 10 saatlik yolu nasıl gidip geldiği kimseler tarafından çözülememiş ve görülememiştir. Bu bir muamma olarak halk arasında dolaşmaktadır.

Köye cami yapılmaktadır. Cami ustası “ben onun ermiş olup olmadığını şimdi anlarım” der. Caminin en üstündeki ustun denen ağacı ölçer ve bilerek ölçüyü kısa tutar. Zorla ağaç çatıya çıkartılır ve kısa olduğu anlaşılınca bir üzüntü başlar. Başka ağaç da yoktur. Caminin çatısı açık kalacak diye endişeler başlar. Derler ki” Ermiş Mustafayı çağıralım bir çare bulsun, ağacı uzatsın. Ermiş Mustafa gelir ağacı eli ile bir sıvazlar ve “Ya Mübarek uza” der. Ağaç uzar ve yerine yerleştirilir.

Emir Kadı oğlu Seyid Mustafa Efendi’nin doğum tarihi ve doğum yeri bilinmemektedir. Muhtemelen Kırımlı Veli Dede ile birlikte Bakırlıazaviye köyüne gelmiştir. Akşam namazı olmuştur. Namaz kılacaklar ama abdestleri yok. Abdest almak için su aramaktadırlar. O sıra, elinde su kapları ile giden bir gelin, yanlarından geçmektedir. Gelinden, abdest suyu isterler. Gelin, köyde suyun kıt olduğunu, köylülerin sıra ile kaplarını doldurduklarını, suyun başında insan yoksa hemen getireceğini, insan var ise sıra alabilirse hemen

getireceğini yoksa uzun süre beklemek zorunda kalacaklarını söyler ve gider. Aradan zaman geçer ve yatsı vakti girmek üzeredir. Su gelmemiştir. Seyit Mustafa Efendi elindeki asasını yere vurarak” yarabbi nur ver” der. Asasını çıkartır ve çıkardığı yerden süt fişkirir. Seyyit Efendi “rabbim ben nur derken, abdest almaya su istemiştin su ver” diye dua eder ve oradan su fişkirir. Şimdi bu suyun adı ‘asa suyu’dur.

Diğer taraftan, **Kırımlı Veli Dede**’nin Sinop’taki Seyit Bilal Hazretlerinin kardeşi olduğu rivayet edilir.

Boyabat Evliyalari

İlçe, Osmanlı devleti zamanında Kastamonu Sancağına bağlı bir kadılıktır. Tanzimat döneminde Boyabat nahiyyeye çevrilmiş, 1867 yılında da kaza yapılmıştır. 1867 tarihli Kastamonu Vilayeti salnamesinde Sinop sancağına bağlı nahiyesi Durgan (Durağan) olan Boyabat kazası olarak görölmektedir. İlçede Osmanlı Devleti’nden kalma birçok eser vardır. Akmescit Camii, şu anda harabe halinde olan Çay Mahallesiindeki Medrese, Daylı Türbesi, Aşıklı Tekke Türbesi, Büyük Cami, Bekir Paşa Su Kanalı vs. İlçe Cumhuriyet döneminde Sinop iline bağlı bir ilçe olurken gelişmesini de hızla sürdürür.

Cuinet 1890'larda Boyabat hakkında şu bilgileri verir⁴⁶. Kazada kaymakamın rezidansı, bir telgraf ve posta merkezi, reji bürosu, bir şehir oteli, cephanelik, hapishane, minareli 100 cami, bir tekke, beş medrese, halk kütüphanesi, 140 çeşme, bir pazar ve 302 dükkan, altı han, 28 kahvehane, üç ahşap köprü, 145 su değirmi, bir kiremithane, yedi kereste fabrikası, bir mezbaha bulunmaktadır.

Günümüzde Boyabat'taki camilerden özgün yapısını bir ölçüde koruyan sadece Kaya Camisi, Büyük Cami ve Taş Cami kalmış durumdadır.

Cevdet Kerim Caddesinde yer alan Büyük Cami (Beyazıt Veli Camii), dikdörtgen planlı, duvarları moloz taştan yapılmış olup, sıva kaplıdır. Tek minarelidir. Cepheleri dikdörtgen çerçevesi pencerelerle çevrelenmiştir. Ahşap çatılı kiremit kaplıdır. Saçaklar geniş tutulmuştur. Yıldırım Beyazıt ya da Beyazıt Veli Vakfiyesidir. Eski bina yıkılmış yeni bina sonraları (1272 H-1856 M) yılında yapılmıştır. 1943 depreminden sonra da esaslı onarım görmüştür. Yapı Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlıdır.

Boyabat'taki medreselerde 65 öğrenci bulunmakta idi. Boyabat'da Kemal Dede Mahallesinde **Kemal Dede Medresesi**, Kemal Dede Camii ittisaliindeki Genç Mehmed Ağa ve Toklu Hacıoğlu Ömer ve Baki Paşaoğlu

---

⁴⁶ Cuinet Vital. La Turquie d'asie. IV.Cilt. Sh.586

Medresesi, Tepe Mahallesinde bir medrese, Camii Kebir Mahallesinde **Mahmud Ağa Medresesi, Mehmed Çelebi Medresesi, İsfendiyar Gazi Medresesi, Çay Mahallesinde** bir medrese bu medreselerden bir kısmı idi. Ayrıca, Rum Ortodoksların Boyabat'ta 40 öğrencinin devam ettiği bir okulu vardı.

Boyabad'da Abdullah Bey ve Rasim Dede Dergahları bilinen dergahlar idi.

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinden Boyabad kazasına tabi Söğüt [lû] nahiyesinde (1841'de kaza) Kadılar nam karyede (bugün Esengazili köyünün bir mahallesi) Ali Fakih, Çoban Bey ve Şadi Bey Zaviyeleri, Kova Çayır köyü Zaviyesi, Ortaöz karyesinde vaki Şeyh Murad Zaviyesi, Kaldanlar karyesinde vaki Musa Dede Zaviyesi, Belidözü karyesinde kain Salih Fakih Zaviyesi, Hurrem Şah karyesinde Çekit Zaviyesi, Vildanlar karyesinde İvaz Fakih Zaviyesinin varlığından haberdar oluruz⁴⁷.

Ayrıca, arşiv kayıtlarından, Boyabad'da hükümet konağı ve telgrafhanenin 1870'te yapıldığı, 1882'de çıkan büyük yangında açıkta kalan sivil ve askerlere çadır gönderildiğini, 1892'de Redif tertibat-ı cedidesi mucibince Boyabad'da inşa edilecek depo yerine Kummescid Camii'nin [Dört Yol'daki caminin o dönemdeki ismi] tamir edilerek silah ve askeri eşyanın

---

⁴⁷ <http://www.devletarsivleri.gov.tr/>

oraya nakline dair Seraskerlik'in istizanının varlığını, 1893'te Boyabad kazasında Dimitriyos'a ait binanın kiliseye çevrilmesine izin verilmediğinin Kastamonu Vilayeti'ne bildirildiğini, 1908'de Boyabad kazası Durağan nahiyesinde zuhur eden kolera benzeri hastalık için buraya gönderilen belediye tabibinin de karantinaya alınması emrini, aynı yıl irticai fikir serdetmelerinden dolayı Boyabadlı Hacı Said ve askerlikten muhreç Mehmed adlı şahısların Divan-ı Harb-ı Örfi Riyaseti'ne gönderilmek üzere Sinob'tan getirildiklerini de öğreniriz.

Asıl adı Ali Osman olan **Demirci Dede**, Gerze-Yaykın Köyü Demirci Mahallesinden Demirci Mehmet Efendinin oğludur⁴⁸. Ali Osman 8-9 yaşlarındayken; babası Demirci Mehmet Efendi Boyabat Garandu Köyüne gelip yerleşir. Ali Osman, o zamanlar hem Kur'an Kursu hem de sıbyan mektebini okumak üzere Kemal Dede Camii'nde eğitime başlar. Burada hafız olur. Boyabat Medresesinde ilmi tahsilini tamamladıktan sonra Kastamonuya gider. Kastamonu'da eğitimini tamamlar ve Çorum'a gider. Çorum'da tahsilini tamamladıktan sonra icazetini alır ve Boyabat'a döner. Kemal Dede Camii'nde İmam-Hatip olarak göreve başlar. Aynı zamanda medrese hocalığına başlar. Burada sayısız öğrenci yetiştirir. İlim tahsili yaparken; Kadiri ve Nakşî tarikatlarına girer ve bu yolda ilerler, şeyh makamına yükselip müritlerine ders verir. Dumlupınar bahçesinde

---

⁴⁸ Celal Çatal. Demirci Dede

olan Kadiri Tekkesi olarak görev yaptığı Yanık Mescidi'nde irşat görevine devam ederken aynı zamanda Nakşî sohbetlerini yapar. Kendisine babasının lakabı takılır ve “Demirci Dede” olarak anılmaya başlanır. Şeyh durumuna yükseldiği halde kendisine aşırı saygı gösterilmesinden rahatsız olarak, halkın içinde en aşağı tabakadan bir insan görünümünde dolaşır. Tanımayanlar asla onun bir şeyh olduğuna inanmazlar.

Tıp dalında meraklı birisi olup bu konuda kitap yazdığı, ancak Boyabat yangınında kitaplarının yandığı, şu anda ailesinden geride kalanlar arasında yazılı bir kaynak olmadığı söylenir. Tıp konusunda, bilhassa çocuk hastalıklarından iyi anlayan ve onları bitkiler yardımıyla tedavi eden bir yönü olduğu yine günümüze kadar gelen bilgiler arasındadır.

Altıncı kuşaktan torunu olan imam-hatip Ömer Çankırlı nakleder. “En büyük özelliklerinden bir tanesi de, hayvanlara aşırı düşkün oluşu ve hayvanların korunması, onlara eziyet edilmemesi konusundaki titizliği ve mücadelesidir. Hayvanlar için, “Onlar bizim şehir yoldaşlarımızdır, onlara merhamet ediniz”, diye vaazlar vermiştir.”

Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir, ancak öldüğü tarih olan 1856 yılında 70 yaşlarında olduğu tahmin edilmektedir.

Mezarı, Kumluk Mahallesindeki Atatürk İlkokulunun bahçesinin bulunduğu yerde iken, yanında

bulunan jandarma karakolundan bir askerin bir akşam mezar taşına teptiği ve akşam bacağının kırıldığı, o günden bu güne söylenegelmiştir. Halk arasında o günden sonra askerlerin gece rahat uyuyamadıkları, binanın gereksiz yere çatlaklar meydana getirmesi sonucu o binayı askerin terk ettiği, sonradan da Demirci Dede'nin kabrinin oradan alınarak şimdiki şehir mezarlığına nakledildiği anlatılmaktadır. Mezar taşında,

“Ah nidem gitti cihandan yine bir merd-i zaman.
Zümrey-i ehl-i ilimden idi hem ümmetan hem sıfat-ı budaladan. Görünürdü nasa vakıf-ı sırrı hüdada seza kutlu cihan. İsmi Osman Efendi Demirci zade. Oku bir Fatiha Sevabın ana eyle ihsan. Ölümü 1272”, diye yazmaktadır.

İlçe merkezine üç km. mesafede bulunan Kalebağı'da bir türbe bulunmaktadır. Her yıl geleneksel olarak yapılan 'Bahar Şenliği' **Boyabat Kalebağı** mesire alanında düzenlenerek coşkuyla kutlanır.

İlçeye 28 km. mesafede bulunan *Kovaçayır* köyünde bir türbe bulunmaktadır. Yağış olmayan, kurak geçen yaz aylarında yağmur yağması için yapılan tören Tekke Mahallesi'nde yapılır. Tören, erken saatlerde başlar, kurbanlar kesilir. Köyde bulunan türbe etrafında hep birlikte dolaşarak dua edilir. Bu arada kazanlarda yemekler pişirilmektedir. Yapılan dualar öğle namazı ile son bulur. Namazdan sonra hep birlikte yemekler yenilir ve yapılan yemek duasının ardından tören son bulur.

Genelde, yağmur duasının yapıldığı günlerde öğleden sonra yağmur yağdığı, görülmüştür.

Söylentiye göre "Seyyid Bilal" Hazretlerinin kardeşi olan bir zat sefer sırasında eşi ve çocuğu ile birlikte öldürölür ve öldürölükleri yere bir türbe yapılır. Tekke Mahallesiindeki türbede iki büyük bir de küçük mezar bulunmaktadır. Ayrıca, bu türbede çeşitli sancaklar ve kitaplar bulunmaktadır. İnsanların zaman zaman dilek dileyerek medet umdukları bir yerdir.

Musa Baba türbesi, ilçeye 25 km. mesafede bulunan *Yeniköy*'ün Yaka Mahallesiindedir. Anlatılır ki, köyün dört tarafı mezarlıktır. Kuzeydeki Akpınar suyu kireçlidir ve akan su taş olmaktadır. Musa Baba türbesinin yapımında bir km. mesafedeki taşlar, gece taşınır. Halk sabah bakar ki taşlar gelmiş. O taşları işlerler. Ertesi sabah olunca, yine taşların geldiğini görürler. Gece bunlar nasıl geliyor diye gizlenip gözlerler. Bir de bakarlar ki, taşları geyikler getiriyor. Köylülerden bir tanesi gizlendiği yerden çıkınca, geyikler korkup kaçarlardı. Bu arada geyiğin birinin bacağı kırılıp total olur. Geyikler “siz de total olun” diye beddua eder ve o sülaleden her evde en az bir kişi total olur. Asıl beddua ise “2 kişi üç kişi olmasın” şeklinde yapılan bedduadır ve bundan dolayı da köyün zamanla yok olduğu, günümüzde köy nüfusunun çok az kaldığı”, anlatılır.

Musa Baba'nın iki kardeşi daha olduğunu, bunlardan Davut isminde olan kardeşinin ilçeğe 13 km. mesafede bulunan *Şihlar* köyünde, Satılmış isminde olanın da ilçeğe 22 km. mesafede bulunan *Marufalınca* köyünde olduğu nakledilir. Şihlar köyünün adının köyde bulunan türbede yatan insanlardan aldığı sanılmaktadır.

Daylı Tekkesini kuran Şeyhin ve Daylı Türbesi'nde yatan zatın Koyun Baba olduğu rivayeti çok yaygındır⁴⁹. Türbe binasının dış kenarında, bir de kapının sol yanında tuhaf şekilli iki taş vardır. Bu taşlardan birinin Koyun Baba tarafından Osmancıktan fırlatıldığı ve buraya düştüğüne inanılır. Burada yatan zat, “bu taşın düştüğu yerde kalacağım, mezarım da orada olacak”, demiş. Buraya gelip yerleşmiş. Başka bir rivayete göre burada yazan zat Koyun Baba'nın ağabeyi imiş.

Türbe içinde geyik boynuzu parçaları ile köşede dayalı duran sancak dikkati çeker. Söylenceye göre, sancak 74'teki Kıbrıs Harekâtı sırasında kaybolur, harekâttan sonra tekrar yerine gelir. Daylılılar yatırın sancakla harekâta katıldığına inanırlar.

Eskiden köyün çocukları Kur'an kursunu burada görürlermiş. Türbeyi ziyaret edenler en fazla cumartesi ve Pazar günleri, bir de perşembe akşamları gelirlermiş. Çocuğu olmayanlar, çocuğu olup da yaşamayanlar türbeye adak adarlar. Çocuğu olmayanlar, olup da

---

⁴⁹ Koyun Baba Hakkında 'Evliyalar Şehri Çorum'a bkn.

yaşamayanlar, “**Çocuğumu Koyun Baba’ya sattım**” der ve adını “**Satılmış**” koyarlarmış. Yöredeki Satılmış isimlerinin çokluğunda Koyun Baba'nın etkisi olduğu kabul edilir.

Adak adayanlar adaklarını burada kestirir, etini gerek köyde ve gerekse Boyabat'ta dağıtırlarmış. Koyun Baba'nın aksakallı, nur yüzlü bir ihtiyar şeklinde sık sık köydekilerin rüyalarına girdiği de anlatılır.

Dini bayramların ikinci günü köylerde “**Ziyrat**” kesme geleneği vardır. Pişirilen helva gelenlere dağıtılır, gelemeyenlere gönderilir. Daylı köyü de bu âdeti bu tekke de yapar. Eskiden sadece kurak yıllarda yapılan yağmur duaları artık her yıl yapılır olmuştur. Yamacında Türbenin ve tekkenin bulunduğu tepenin üzerini düzleştirmişler. Buraya dört ocaklı bir mutfak yapmışlar. Yemekler burada pişirilir, bulaşıklar burada yıkanır. Bu alanın bir tarafının üstü namaz kılanlar için kapatılmış. Yemekler gerek burada ve gerekse Tekke binasının alt tarafında yapılmış olan beton masalar üzerinde yenir.

İlçeye 25 km. mesafede bulunan *Engilekin* köyünde Karandu mahallesinde Bir adet türbe bulunmaktadır. Türbenin 29 yıl medrese eğitimi almış ve köyde din alimliği yapmış **Ahmet Karaş'a** ait olduğu bilinmektedir.

İlçeye dokuz km. mesafede bulunan *Tekke* köyünün girişinde yatır denilen bir türbe mevcuttur. Tekke ismini buradaki yatırdan almaktadır.

İlçeye 37 km. mesafede bulunan *Dereçatı* köyünün eski ismi Davutlu'dur. Çok eski tarihlerde burada **Davut** isminde bir evliya yaşamış olup bu köyde türbesi vardır. Anlatıldığına göre, bir sel afetinde çok evleri sel almış, dereye yakın ve derenin seviyesinde olmasına rağmen türbenin bulunduğu yere sel girmemiştir.

“Davut Dede ve Kara Osman iki kardeşdir. Bunlar sessiz ve kimseye zararı dokunmayan, kendi hallerinde, gariban görünümlü kimselerdir. Davut Dede, Davutlu Köyü denen yere yerleşir. Davutlu Köyü, ismini Davut Dede'den almıştır. Bu isim günümüzde Dereçatı'ya dönüştürülür.

Buradaki köylüler, az olan tarlalarını öküzlerle işleyerek, karınlarını doyurmaktadırlar. Bir gün, Kara Osman'ın öküzünün biri ölür. Ancak yeni öküz almaya parası yoktur. Çaresizlik içinde kardeşi Davut'a gider. Davut, kardeşi Kara Osman'a: “Geri hiç bakmayacaksın, şu yuları tut ahırdaki öküzün yanına bağla” der. Osman Ağabey'inin sözünü tutar ve hiç arkasına dönüp bu yuların ucunda ne var diye bakmadan 2 saatlik yolu yürür ve ahıra girip yuları diğer öküzün yanına bağlar. Geri döndüğünde öküzünü çiftleşmiş olarak görür. Beş yaşında ve kendi öküzüne eş değerde bir öküzdür. Bu

olaydan sonra Kara Osman, ağabeyi Davut'a manen teslim olur, ondan manevi bilgiler alır. Ancak, ölene kadar kimseye bir şey belli etmez. Öldükten sonra mezarlığının yanında çamlar biter. Köylüler odun tutuşturmak için çamların kozalaklarını toplarlar. Ancak, toplayanlar o gece uyuyamazlar. Yakmayanlar geri bıraktıktan, yakanlar da küllerini döktükten sonra ancak rahat uyuyabilirler. Hatta şimdi Tepecik Köyünde görev yapan (2012) Ramazan Hoca, Kara Osman Köyü cami imamı iken, sabah namazının farzına durduğunda grup halinde cemaatin gelip saf tuttuğunu selam verince de kaybolduklarını fark eder. Bu namaza gelenler mezarlıktaki Kara Osman ve komşularıdır. Bu olay birkaç defa tekrarlanınca, Ramazan Hoca, korkusundan tayinini Tepecik köyüne aldırır.

Diğer taraftan Davut Dede'nin kardeşinin Kara Osman değil, Hürremşah ile Taşköprü köylerinden bir zat olduğu söylentileri de vardır. Türbenin 1948 yılında selden yıkılıp gittiği, sonradan burasının yapıldığı, türbe olarak değil mescit olarak kullanıldığı, ancak burada Davut Dede bulunduğundan yapılan mescide, "Davut Dede" türbesi isminin verildiği nakledilir.

İlçeye 41 km. mesafede bulunan *Kavak* köyü Hürremşah Mahallesi'nde yüzlerce yıl bölge insanı tarafından korunan cami ve **Hürremşah** Türbesi'nde bulunan Osmanlı askerlerine ait alemler dikkat çeker. Fatih Sultan Mehmet Han'ın, Trabzon seferi sırasında

askerleri ile birlikte köyde konaklamış olduğu nakledilir. Fatih Han'ın burada konaklama sebebi de buradaki türbedir. Bu sırada Yeniçeri askerleri cuma namazı kılmak için mevcut türbenin çevresine taştan bir namazgah yaparlar. Cami dikdörtgen şeklinde taş duvardan yapılmıştır. Duvarların kalınlığı bir metre kadardır. Pencereler yerden 3 metre kadar yüksektedir. Caminin bahçesinde yuvarlak mangal şeklinde oyuk bir taş bulunmaktadır. Bu taş için sadaka taşı diyenler olduğu gibi mangal görevi gördüğünü, insanların orada ateş yakarak vakit beklerken kahve yapmakta kullandıklarını söyleyenler de vardır.

Daha sonra bölgedeki Müslümanlar bu taş camiye daha da imar edip devam ettirirler. Bundan 400 yıl önce de bu caminin restorasyonu yapılmıştır. Sultan Abdülaziz'in idmancısı olan Pehlivan Hacı Mehmet'in köye dönüşünün ardından caminin 1808 yılında tekrar restore edildiğı anlatılır. En son olarak da Kültür Bakanlığı'ndan izin alınarak restore edilir. Finansmanı köylüler tarafından karşılanan restorasyon sırasında emekli Hüseyin Elmacıoğlu'nun büyük katkısı olur.

Hürremşah'ın türbesi köyün alt kısmında tarihi cami ve asa suyunun yanındadır. Türbe kare şeklinde taş ve çamur malzeme kullanılarak yapılmıştır. Sandukası ahşaptandır. İç kısmı çini ile kaplanmıştır.

Hürremşah'ın, Şeyh Şaban-ı Veli Hazretlerinin talebelerinden olduğu rivayet edilir. Şeyh Şaban-ı Veli Hazretleri, 1490 yılında Kastamonu ili Hanönü ilçesi Çakırçayı köyünde dünyaya geldiğine göre Hürremşah'ın da o yıllarda veya talebesi olduğuna göre 15. Asırda dünyaya gelmiş olabileceği tahmin edilir⁵⁰.

Rivayetlere göre Kastamonu–Taşköprü ilçesindeki Abdal Hasan'ın kardeşi olduğu bildirilmektedir. Abdal Hasan 15. Yüzyılın sonları ile 16. Yüzyılın başlarında yaşadığına göre Hürremşah'ın 15. Yüzyılda yaşadığı ihtimalleri yüksektir.

O yıllarda Hürremşah köyü Rum ve Ermenilerden oluşuyormuş. Şeyh Şaban-ı Veli Müslüman olmayan bu köylülere Müslüman yapmak için buraya göndermiş. Türbede sancak âlemleri bulunmaktadır. Bu âlemlere sopalar takılmış vaziyette korunmaktadır. Kurak geçen yıllarda “türbe uyarma” denen yağmur duaları yapılırken bu asaların caminin 30 metre aşağısındaki Asa suyuna bırakıldığını ve asalar sudan çıkartılana kadar yağmurun yağdığını köylüler anlatmaktadır.

Asa suyunun hiç azaldığı görülmemiş. 1994 yılında ülke genelinde kuraklık olup ilçeden arabalarla köylere su taşınırken bu su yine hiç azalmamış. 32 km uzaklıktaki Taşköprü'den arabalarla gelip suyu buradan

---

⁵⁰ Şaban-ı Veli Hazretleri ve Abdal Hasan için Evliyalar Şehri Kastamonu'ya bkn.

taşımışlar. Şimdi köylüler pompa koyarak suyu 400 metre yukarıdaki depoya pompalayıp evlerine aldıkları halde artıp boşa akan su bir değirmeni çevirecek kadar güçle akmaktadır. Yazın buz gibi soğuk olan suyun kışın insanlar banyo yapabilecek kadar ılık olduğu söylenir.

İlçeye dört km. mesafede bulunan *Akyürük* köyünde Ziyat geleneği adı altında her yıl düzenlenen ‘bişi’li türbe ziyareti gerçekleştirilir.

İlçeye 24 km. mesafede bulunan *Emiroğlu* köyünde bir türbe bulunur

İlçeye 28 km. mesafede bulunan *Kovaçayır* köyünde yağmur törenleri Tekke Mahallesi'nde yapılır. Erken saatlerde kurbanlar kesilir. Köyde bulunan türbe etrafında hep birlikte dolaşarak dua edilir. Bu arada kazanlarda yemekler pişirilir. Yapılan dualar öğle namazı ile son bulur. Öğle namazından sonra hep birlikte yemekler yenilir ve yemek duasının ardından tören son bulur. Genelde yağmur duasının yapıldığı günlerde öğleden sonra yağmur yağdığı görülmüştür. Tekke Mahallesi, köyün Boyabat yönündeki ilk mahallesidir. Burada bir türbe olması nedeni ile mahalle bu ismi almıştır. Söylentiye göre "Seyyid Bilal" hazretlerinin kardeşi olan bir zat sefer sırasında eşi ve çocuğu ile birlikte öldürölür ve öldürölükleri yere bir türbe yapılır. Türbede iki büyük bir de küçük mezar bulunmaktadır. Bu türbede çeşitli sancaklar ve kitaplar vardır. Burası

insanların zaman zaman dilek dileyerek medet umdukları bir yerdir.

Boyabat'a bağılı Dörtöl'daki (Tarik-i Erbaa'da) Çek[i]le Sultan Tekkesi bir Bektaşî tekkesi idi. Aynı isimle Boyabat'ta bir köy ve cami de mevcuttu⁵¹. 1725 yılında Çeke Sultan Tekkesi'nin Hasan ve Hüseyin isimlerinde iki zaviyedarı vardı. Bununla birlikte 1838 yılında da bu tekkede bir görev değışikliği yaşanmıştı. Buna göre tekkede zaviyedar bulunan Hasan bin Ali Halife vefat etmiş, yerine liyakat sahibi büyük oğlu Ali Halife zaviyedar tayin edilmişti. Ali Halife tekkede misafirlere yemek hizmeti vermenin yanı sıra vakıf şartlarına uygun hareket etmeyi kabul etmiş ve aykırı bir durumda görevden alınmaya razı olmuştu. Tekkenin giderlerinin karşılanması için bir vakıf tesis edilmişti. Bu vakfın 1863-1865 yıllarındaki mütevellisi Hacı Ali Efendi olup 581 gurus gibi cüz'i bir aşar geliri mevcuttu. Bu gelir misafirler ve dervişlerin yiyecek masraflarıyla zaviyedar maaşına tahsis edilmişti.

Durağan Evliyalar

İlçe, 1867 tarihli Kastamonu Vilayeti salnamesinde Sinop sancağına bağılı Boyabat kazasının nahiyesi olarak görölmektedir.

---

⁵¹ Fahri Maden Batumlu Yesari Baba ve Sinopta Bektaşilik

İsmail Bey Camisi'nin (Eski Cami) yanında bulunan Durakhan Kervansarayı kitabesinden öğrenildiğine göre, Selçuklu veziri Münüddin Süleyman Pervane tarafından 1266 yılında yaptırılmıştır. İç Anadolu ile Karadeniz bölgeleri arasındaki ticaret yolu üzerindeki han, yöre halkı ve yolcular tarafından Durakhan olarak anılmıştır. Bu nedenle de bulunduğu ilçenin adı Durakhan olmuş, zamanla halk dilinde Durakhan Durağan'a dönüşmüştür.

Hanın kitabesi yerinden düştükten sonra korunması için İsmail Ağa Camisi'nin duvarına konulmuştur. Arapça olarak yazılmış olan bu kitabenin mealen anlamı şöyledir:

“İslam'ın ve Müslümanların dinin ve devletin yardımcısı vezir, emir ve meliklerin meliki dünyanın ve dinin itibarı Fatih'ler babası Ulu Sultan Keyhüsrev'in emriyle bu Kervansarayı 1266 yılında büyük Pervane Süleyman bin Ali yaptırmıştır. İnşaatı kulların fakiri Kührbaş Bin Abdullah nezaret etmiştir.”

Han moloz taş ve kesme taştan kireç harçlı olarak yapılmıştır. Dikdörtgen planlı han 22.50x14.00 m. ölçüsünde bir iç avlusu bunun çevresinde de 13 odadan, aşevi, hamam ve mescitten meydana gelmiştir. Selçuklu sanatının özelliklerini yansıtan han, açık avlulu han örneklerindendir. Hanın girişi üzerinde geometrik bezemeler ve kitabesi bulunmaktadır. Bu kitabe İsmail Bey Camisi'nin duvarına sonradan konulmuş ve hanın

1989-1992 yılları arasında restorasyonun yapıldığı sırada da bu kitabe tekrar eski yerine konulmuştur.

Girişin iki yanında diğer han odalarından farklı iki oda bulunmaktadır. Bu odalar hanın güvenliğini sağlayanlar ile hana girişi kontrol edenlere aitti. Avludaki han odaları ve arkasına yaslandığı hanın duvarları oldukça kalındır. Aynı zamanda buraya içerisinin aydınlatılması ve havalandırılması için mazgal pencereler açılmıştır. Hücreler beşik tonoz örtülüdür. Bunlardan ilk bölümdeki odalar hana konaklamak için gelenlerin dinlendikleri yerlerdir. İkinci bölüm hanın sağ tarafında yer alır. Bu bölümün ne amaçla kullanıldığı kesinlik kazanamamakla beraber ibadethane olarak kullanıldığı da iddia edilmiştir.

Durakhan döneminin en sağlıklı işlevi olan yapılarından birisidir. Sağdaki bölümde hanın hamamı, mutfak da bulunmaktadır. Bu hamamdan yalnızca bir duvar kalıntısı günümüze gelebilmiştir.

Anadolu Selçuklu Devletinin Kösedag'daki Moğol yenilgisi sonrası olusan ve sonucunda devletin yıkılmasıyla sonuçlanacak karmaşık siyasi yıllarının en önemli politik kişiliği ise Pervane unvanıyla bilinen Emir Mu'inü'd-Dîn Süleyman'dır. Pervane'nin siyasi kariyeri ile gerçekleştirdiği imar faaliyetleri arasında dikkati

çekici bir ilişki gözlenir⁵². Bilinen ilk binası Sinop'taki medresenin (1262-1263) kitabesinde, şehrin “...*Ali oğlu Süleyman'ın gayretiyle...*” yeniden fethedildiği uzun ve manzum bir ifadeyle anlatılır. Kitabede, geleneğe aykırı olarak devrin sultanı IV.Kılıçarslan'ın unvan ve lakaplarına yer verilmemistir. 1267-68 yıllarında Mu'inü'd-Dîn Süleyman tarafından yaptırılan caminin kitabesinde de sultanın unvanlarının geçmemesi rastlantının ötesine geçen politik bir duruma işaret etmektedir. Mu'inü'd-Dîn Süleyman'ın, Sinop'un fethinden 1 yıl önce yaptırdığı, Merzifon'daki Caminin (1264-65) kitabesinde, sultanın isminin yer almasına karşın, Sinop'taki medrese ve caminin kitabelerinde zikredilmemesi, Mu'inü'd-Dîn Süleyman'ın hem kendini fethin yegane mümessili göstermek isteği, hem de buranın temliği konusunda anlaşılmazlık yaşadığı IV.Kılıçarslan'ı sultan olarak tanımadığının açık bir ifadesidir. Bu durum aynı zamanda, siyasi gücünü direk Moğol hanına dayandıran Pervane'nin, kendi isteklerine boyun eğmeyen Selçuklu Sultanına karşı bir meydan okumasıdır. Sinop'taki yapıların kitabelerindeki ifadelerle yansıyan bu politik sürtüşme, sultanın, Mu'inü'd-Dîn Süleyman'ın organizasyonu ile gerçekleşen ölümüyle noktalananaktır.

---

⁵² Alptekin Yavaş. Anadolu Selçuklu Banilerinin Politik Yaşamlarıyla Mimari Faaliyetleri Arasındaki İlişkiler

Pervane'nin, Sinop'un Durağan ilçesinde yaptırdığı kervansarayı, Ekim 1266 tarihinde tamamlandığında, IV.Kılıçarslan'ın katli üzerinden henüz 2 ay geçmişti ve tahtta bebek yaslardaki oğlu III.Keyhüsrev bulunuyordu. Hanın kitabesinde bebek yastaki III.Keyhüsrev'e ithafen “...*komutanların ve vezirlerin krallarının kralı...*” ve Mu'inü'd-Dîn Süleyman'a ait “..*en büyük pervane...*”seklindeki ifadeler, henüz birkaç ay önce gerçekleşen siyasi olayın neticesindeki politik durumu anlatır mahiyettedir. Hanın yer aldığı Durağan'da oğullarına ait mimari yatırımların bulunması, buranın sonraki dönemde de Pervane ailesi için önemini koruduğunu gösterir.

İsmail Bey Camii 1867 yılında yapılmıştır. Cami 1943 depreminde büyük ölçüde zarar görmüş ve İsmail Usta tarafından yenilenircesine onarılmıştır. Bu yüzden de camiye İsmail Bey Camisi ismi verilmiştir. Cami moloz taştan dikdörtgen planlı olup, üzeri ahşap çatı ile örtülüdür. Caminin dikkat çeken en önemli yerleri giriş kapısı, minberi ve vaaz kürsüsüdür. Bunlar döneminin ağaç işçiliğinin en güzel örnekleri arasındadır.

Fahrüddin Polat Bey'in türbesi ilçeye 45 km. mesafede bulunan Yağbasan köyü Alan Mahallesindedir."Süleyman Bey oğlu rahmet olunmuş, esirgenmiş olan Fahr üd-din Polat Bey 792 yılında vefat etti.”

Bir ziraat mühendisi Yağbasan köyüne fiğ tarlalarını kontrol etmek için görevli olarak gittiğinde bazı vatandaşların tarlalarının bulunduğu mevkinin `Sarı Saltık` olduğunu söylemeleri üzerine bölgede araştırma yapar. Defineciler tarafından defalarca kazılarak tahrip edilen Sarı Saltık Gazi`nin türbesinin acilen onarılması ve koruma altına alınması gerektiğı ileri sürölür.

Türbe, Candaroğulları zamanında 1395 tarihinde yapılmıştır. Dört köşe bir temel üzerinde kurulan türbenin tavanı kubbe biçimindedir. İnşaatında taş, kireç ve kum kullanılmıştır. Türbenin doğuya açılan dar bir kapısı vardır. Türbenin, kubbe bölümünün bir kısmı yıkılmış olup, içinde bir mezar ve iki tane kitabe vardır. Bu kitabelerde dört kişinin adı geçmektedir. Bunlardan birincisi Süleyman Bey, İkincisi Emir'ül Kebir adını alan Hasan Bey ve diğler ikisi de Hasan Bey'in kardeşleri Polat ve Kutluşah Beylerdir. Türbenin bir kilometre batısında sarı Saltuk Bey, üç Km Batısında Polat Bey' in mezarları bulunmaktadır. Bu mezarlarda ise kitabeye rastlanmamıştır.

Ayrıca ilçeye beş km. mesafede bulunan Yeşilkent, ilçeye 48 km. mesafede bulunan Yeşilyurt, ilçeye 24 km. mesafede bulunan Hacı Mahmutlu (Erenler) ve ilçeye 20 km. mesafede bulunan Sofular köyünün Kışla Mahallesinde (Sinan dede) türbeler mevcuttur.

Erfelek Evliyaları

Eskiden halk arasında Cumayanı olarak bilinen ilçe merkezinin kuruluşu 1750'li yıllara dayanır. 1876'da fahri bucaklık verilmesiyle ismi Karasu olarak değiştirilir. Karasu Bucağı 1911 yılında resmi bucak merkezi olarak teşkilatlanmış, 01.04.1960 tarihinde ise ilçe statüsüne kavuşmuştur. Bu sırada ilçenin ismi ise etrafındaki ormanların isminden esinlenerek Erfelek'e dönüştürülür.

İlçeye sekiz km. mesafede bulunan Abdurrahmanpaşa köyünde "**Uzun Türbe**", bulunmaktadır. Köy halkının 1878 senesinde Artvin iline bağlı Borçka ilçesinin şimdiki adı Aralık olan Klaskür köyünden 93 harbi diye adlandırılan savaş üzerine göç edip yerleştikleri yere Kastamonu valisinin adına izafeten Abdurrahmanpaşa ismi konulur.

İlçeye 18 km. mesafede bulunan **Tekke** köyünde "**Sarı Tekke**" isimli bir türbe bulunmaktadır.

İlçeye 18 km. mesafede bulunan *Balıfakı* köyü eski bir yerleşim yeri olup, ismini köyde türbe tepe denilen yerde bulunan Fakı Dede yatırından almaktadır. Fakı Dede, çok balı olduğu ve balcılıkla uğraştığı için, nerden geliyorun diye sorduklarında, balıfakıdan geliyorum, denmesiyle bu isim günümüze kadar gelir. Fakı Dede, ermiş bir zat olup rivayete göre, köyün ova denilen

mevkiinde öküzleriyle tarla sürerken öküzlerini durdurup üvendiresiyle sağa sola hayali vuruşlar yapıyormuş. Onu o şekilde gören komşuları, "Napıyorsun Fakı Dede? Delirdin mi sen?", dediklerinde, Fakı Dede "Bizim şu anda ordumuz savaş halinde, ben onlara yardım ediyorum, onlara güç veriyorum." diye cevap verir. Komşuları "Peki bunu nasıl ispat edeceksin, Fakı Dede?", dediklerinde, Fakı Dede yerden bir avuç toprak alarak ovanın akan Kütüklük deresine atar. Suyu atılan topraklar ördek olup yüzmeye başlar ve Fakı Dede'nin komşuları bu işe hayret ederler.

Sarıkum Lagün Gölü ve Kumulları, Sinop'un 20 km batısında yer alırlar. Sarıkum'da "Halil Türbesi" ismiyle bir yadır bulunmaktadır.

İlçeye yedi km. mesafede bulunan Akçaçam'daki "Aşık Hasan Türbesi"nde il merkezinde türbesi bulunan Seyit Bilal Hazretleri'nin kardeşinin yattığı rivayet edilmektedir.

İlçeye yedi km. mesafede bulunan Kızılcaelma köyünde "Çile Türbesi", ilçeye 13 km. mesafede bulunan Yeniköy'de "Akpinar ve Kanlı Türbe" isimlerinde türbeler mevcuttur.

Her yıl 6 Mayıs'ta Abdurrahmanpaşa köyündeki Uzuntürbe ve Tekke köyündeki Sarıtekke'de "Hıdrellez" şenlikleri kapsamında pazar yerleri kurulur, çeşitli eğlenceler yapılır, dualar okunur.

Gerze Evliyaları

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinden, Hamidiye Medresesi müderrisi Salih Hulusi Efendinin taamiyesi, 1715 tarihli evraktan Çavuşbaşı Hacı Mustafa Ağa Camii⁵³, Seyyid Hacı Sultan Zaviyesi zaviyedarlığının tevcihi, 1886'da Gerze nahiyesinin kaymakamlığa tahvili, 1893'te Gerze nahiyesinde medfun Seyyid Mehmed Hacı Sultan Evkafı hakkında Şura-yı Devlet'de tanzim edilen tezkere, 1897'de Gerze kasabasında inşa olunan medresenin açılışının yapılması, Hacı Ömer Efendi tarafından Gerze kasabasında yaptırılan medreseye Hamidiye adı verilmesine dair Kastamonu vilayetinin istizanı, 1898'de İmam Musa Kazım sülalesinden Sinob sancağına tabi Gerze nahiyesinde medfun Seyyid Mehmed Çaçâ ahfadının tekalif-i emiriyeden muafiyetleri ile ilgili hususun tahkiki, 1908'de Cece Sultan Postnişini ve Zaviyedarı İzzet ve Hüseyin efendilerin bazı isticramı havi arzuhalini öğreniriz.

---

⁵³ Esmâ-zade Mustafa Paşa (İskele Camii) Camiinin yapılış tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber 1704 yılında onarım gördüğü anlaşılmaktadır. Günümüzde İskele Camii diye bilinen bu yapı taş yapı olarak yapılmış, ahşapla örülmüştür.

Gerze’de Hamidiye medresesinin banisi Hacı Ömer Efendi idi ve ismiyle anılan bir de kütüphane inşa ettirmişti. Kasabada 1897’de inşa edilen Ömer Efendi kütüphanesinde 30 kitap bulunmaktadır ⁵⁴ . Bugün Gerze’de Hamidiye Mahallesi ve Medrese Sokak isimleri vardır.

İlçeye 15 km. uzaklıkta Çeçe Köyü’nde bulunan Çeçe Sultan Türbesi, yıllardan bu yana ilçeyi ziyaret edenlerin büyük bir arzuyla görmek istedikleri, dileklerde bulundukları bir ziyaret yeridir. Bu türbe tek katlı ve tek mekanlı bir yapıdır. Çeçe Sultan’ın asıl adının Seyyid Muhammed olduğu, Horasan’da yaşadığı, babasının adının Seyyid Abdullah olup, 12 İmamdan Musa Kazım’ın torunu olduğu kabul edilmektedir. 1071 yılında Büyük Selçukluların Malazgirt Savaşı’ndan sonra Çeçe Sultan’ın bir grup mücahitte birlikte Anadolu ’ya akınlar düzenlediği anlaşılmaktadır. Öyle ki, türbesinde bulunan kılıç ve sancağın da bunun kanıtı olarak ileri sürülür. Çeçe Sultan Türbesi’nin nasıl ve ne zaman inşa edildiği hakkında kesin bir bilgi yoktur. Yalnız türbe içinde Çeçe Sultan’ın ve çocuklarının tabutu ile eşyaları korunmaktadır. Mimari yapısı yontma ve yığma taşlardan ve kurudukça sertleşen bir çeşit kum ve kireç karışımı olan harctan yapılmış olan Çeçe Sultan Türbesi’nin kapısında eski bir geyik boynuzu ile anlamı henüz çözülememiş dekoratif yazılar bulunmaktadır. Türbenin

---

⁵⁴ Maarif Salnamesi. H.1319

önünde yıllar öncesinden günümüze kadar bağlanmış renk renk çullar içinde saçların bulunduğu bir Dilek Ağacı ile silindir şeklinde bir Dilek Taşı da ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir.

Türbe, Sinop'un Gerze ilçesi Yenikent beldesi Çeçe Mahallesindedir. Türbe binası içinde sekiz adet mezar bulunmaktadır. Girişin önünde yer alan beş adet küçük boyda mezar yer almakta, bunların Çeçe Sultanın Kızlarına ait olduğu söylenmektedir. Bu mezarların güneyinde yer alan iki adet büyük mezar vardır ki bunlardan güneyde (solda) olan Çeçe Sultan'a, diğerinin Çeçe Sultan'ın oğluna (ismi Nasrullah olan zat), girişin tam karşısında kuzey duvarına bitişik olan mezarın ise Çeçe Sultan'ın sancaktarına ait olduğu söylenir. Türbenin, ismi bilinmeyen bir Osmanlı padişahı tarafından Ermeni bir ustaya yaptırıldığı ifade edilmektedir.

Çeçe Sultan'ın Türbesi, Allah rızası için ve hastalara şifa dilemek için ziyaret edilmektedir. Tedavi için burada bir gece uyunulur, Namaz kılınır dua edilir. Hacı adaylarının hacca gitmeden önce burayı mutlaka ziyaret ettikleri, ayrıca çocuğu olmayanların çok sık gelip adakta ve dilekte bulundukları nakledilir. Çevredeki köylülerce her yıl yapılmakta olan Hıdırellez kutlamaları genellikle bu türbede gerçekleştirilmektedir.

Çeçe Sultan'la ilgili birçok menkıbe anlatılmaktadır. Bunlardan birisi Çeçe ismini alışı ile ilgilidir. Sultan ve arkadaşları kendilerine bir lider

seçmek isterler ve buğday çeçe'nin üzerinde batmadan namaz kıldırabilecek olanın lider seçilmesine karar verilir. Bu kerameti sadece Çeçe sultan gösterebilir. İsmi buradan alırken liderliği de kazanır.

Aynı menkıbe farklı deyişle şöyle anlatılır⁵⁵. O dönemde yaşayan bölgenin alimleri burada toplanıyorlar ve ilim münazaraları yapıyorlar. Bu münazaralar esnasında bir noktaya varılamıyor. Aralarında karar verip kimin maneviyatının daha yüksek olduğunu anlamak için bir yöntem tesbit ediyorlar. Buğday çecisinin (buğday harmanı) üzerinde batmadan kim yürürse onun dediği kabul edilecektir. Alimler teker teker yürür ve hepsinin ayağının buğday harmanına battığı görülür. Çeçe Hazretleri ise çok rahat bir şekilde buğday çecisinin üzerinde ayağı batmadan yürür ve hatta bir noktada durarak Ezan okur. Bu kerameti gören diğer alimler Çeçe Sultan Hazretlerinin manevi olarak büyüklüğünü tasdik ederler.

Bir gün Çeçe Sultan Hızır Aleyhisselam'dan bahsederken halk ona; 'sen evliyadan birisin Hızır'ı bize göster' diyor. Çeçe Sultan ise 'zamanı geldiğinde Hızır'ı göreceksiniz' diyor. Aradan uzun bir zaman geçiyor fakat Hızır gelmiyor. Halk; 'Çok zaman geçti hani bize Hızır'ı gösterecektin' diye soruyor.

---

⁵⁵ Ali Taşkın. Çeçe köyü sakini

O ise tekraren ‘Hızır gelecek’ diyor. Ama bir şartla; ‘yemekler pişireceksiniz ziyafet verilecek, o bizim soframıza gelecek’.

Halk imece yapıp yemekler hazırlıyor. Sofralar kuruluyor. Ve herkes sofraların başına oturuyor. Yemekler yenilirken üstü başı yırtık-pırtık, dilenci kılığında yaşlı bir adam geliyor ve sofralardan birine oturmak istiyor. O sofrada oturanlar zaten sıkışık olduğu için ona yer vermiyorlar. O ise diğer sofralara geçiyor. Orada da aynı akıbetle karşılaşılıyor. O ise dönüp gidiyor. Yemekler bitiyor ve Halk Çece Sultan’a dönerek; ‘Hani gelmedi Hızır’ diyorlar.

Çece Sultan; ‘Hızır geldi ama siz fark edemediniz, siz nasıl insanlarsınız ki o ihtiyara sofranızda yer vermediniz. Hızır Aleyhisselam o ihtiyar idi. Yemeğinizden yedirmediniz misafir etmediniz ve o da gitti diyor.

Bunun üzerine oradakiler durumu anlayıp çok pişman oluyorlar, af diliyorlar ama iş işten geçmiş oluyor.

Çece Sultan Hazretleri zamanında zamanın hükümdarı bir emir verir ve her yöreden bir büyük ağacın kütük şeklinde bir merkeze getirilmesi istenir. Sinop bölgesinden ise bu görevi burada yaşayan Çece Sultan’a verirler. Çece Sultan çok büyük bir ağacı keserek tek başına kütük şekline getirir. Fakat bu ağacı sahile taşımak

zordur ve Çece Sultan bu kütüğü büyük bir keramet göstererek yine tek başına çekerek sahile kadar götürür. Götürür götürmesine ama bu ağacı gemiye bindiremezler. Ağaç çok büyüktür. Bu durumu gören Çece Sultan sarığını kafasından çıkartarak kütüğün başına sarar. Kütüğün üzerine binerek göz açıp kapayıncaya kadar kütüğü istenilen yere götürür. Bunu gören halk onun keramet sahibi çok büyük velilerden biri olduğunu anlar.

Kütük geldiğinde Çece Sultan'ın namını ve kerametini duyan hükümdar onu huzura çağırır. Çece Sultan'a, -'kerametini duydum sen bir Hak dostusun dile benden ne dilersen' der. Çece Sultan cevap verir; - 'Efendim ben talepkar biri değilim bir şey istemem der' Hükümdar ona nerede yaşadığını ve ailesinin kaç kişi olduğunu sorar. O ise bugünkü türbesinin bulunduğu yeri tarif ederek yaşadığı yeri ve ayrıca 40 nüfusu olduğunu söyler. Hükümdar hemen bir emir vererek o arazinin Çece Sultan'a vakfiye edilmesini emreder. Çece Hazretleri vefatına kadar çocukları ve yakınları ile burada yaşar.

Anlatılır ki, "70 sene kadar önce buraya bazı insanlar geldiler. Ben 12 yaşındaydım. Batıl inanca sebep oluyor diyerek türbenin kapısını çivilediler. Gözlerimle gördüm. Hiç unutmuyorum. Çivilendikten hemen sonra çiviler kendiliğinden söküldü ve tahtalar kendiliğinden yere düştü. Kapı tekrar açıldı.

Bunun üzerine çivileyen şahıs tekrar kapıyı çiviledi ve gitti. Sonradan öğrendik ki çivileyen adam daha Gerze'ye varır varmaz ölmüş. Hayret ettik. Ondan sonra bir daha böyle bir işe kimse teşebbüs etmedi.”

Yenikent beldesi yakınlarındaki Çece Sultan Türbesi'nin Aleviler-Bektaşiler tarafından benimsendiği bilinmektedir⁵⁶. Ayrıca Çece Sultan adıyla bir vakfın mevcut olduğu görülmektedir. Arşiv kayıtlarına göre, 1780 tarihinde bu vakfa yapılan müdahale ortadan kaldırılmıştır. XIX. yüzyılda vakıf hala faaliyettedir ve üç ayda 40 guruş geliri vardır. 1843 tarihi itibarıyla 70 kadar hademe istihdam edilen Çece Sultan Tekkesi vergiden muaf tutulmuştur. Ancak bir süre sonra Çece Sultan Tekkesi zaviyedarları ile vakıf evlatlarının kullandıkları topraklar vergi borcundan dolayı tekrar gündeme gelmiştir.

Türbenin bakımı ile halk ilgilenmektedir. Bir dönem Vakıflar Genel Müdürlüğü onarımı ile ilgilenmiştir.

Ayrıca ilçenin Yenikent beldesi **Şeyh Hüseyin** köyünde Şeyh Hüseyin Türbesi bulunmaktadır.

---

⁵⁶ Fahri Maden Batumlu Yesari Baba ve Sinopta Bektaşilik

Saraydüzü Evliyaları

İlçenin, köy iken Osmanlı devleti zamanında Kızıloğlan adı altında Bucak haline getirildiği bilinmektedir ⁵⁷ . İlçenin güney batısında bulunan Tepeköy’ü hudutları içerisinde çok eskiden yerleşim yeri olan ve enkazları bulunan, kimler tarafından yaptırıldığı bilinmeyen devirde “Saraydüzü” olarak adlandırılan bir yerin bulunduğu söylenmektedir. Bu yüzden eski adı olan ve bir mana ifade etmeyen Kızıloğlan isminin, yerleşim merkezinin Saraydüzü’nün eteklerinde düzlükte olması nedeni ile 1954 yılında “Saraydüzü” olarak değiştirilmesi teklifi üzerine isim değişikliğine uğramıştır. Boyabat ilçesine bağlı Bucak iken 1990’da ilçe olmuştur.

İlçeye sekiz km. mesafede bulunan Uluköy’de **Ulu Baba** türbesi bulunmaktadır. Bu zatın mezarı köyün üst tarafındaki en yüksek tepededir. O tepenin adı da Ulubaba’dır. Böylece Ulubaba ismi Uluköy olarak hiç değişmeden günümüze kadar gelir. Ulubaba Türbesi’nde her sene yöresel olarak keşkek yapılır. Köy halkıyla birlikte çevre köylerden gelen bütün misafirlere keşkek ikram edilir.

İlçeye dört km. mesafede bulunan *Akbelen* köyünde **Ahmet Dede** Türbesi bulunmaktadır. Çeşitli

---

⁵⁷ <http://www.sarayduzu.bel.tr/>

rivayetlere göre yaklaşık 300 sene önce yaşamıştır⁵⁸. Kendisinin ermiş bir kişi ve Allah dostu olduğu bilinir. Aslen Sinop Saraydüzü *Akbelen* köyü doğumludur. Akbelen köylü Ahmet Dede keramet sahibidir ve rivayete göre sabah namazlarını Mekke’de (Kâbe’de) kılar.

Korucuklu yaşlı bir amcanın yolu Akbelen köyüne düşer. O yıllarda köy odaları bulunan köylüler ve misafirleri akşamları odada oturup sohbet ederlermiş. Köy odasındaki sohbete misafir olarak katılan yaşlı amca sohbet ederken arka sıralarda oturan bir kişiyi Ahmet Dede’ye benzetir. Yanına gider bakar ki gerçekten Ahmet Dede. Heyecan içinde ona sarılır ve onun ne muhterem bir zat olduğunu söyler. Köylüler arasında Sümüklü Ahmet Dede olarak bilinen Ahmet Dede’nin aslında evliya olduğu öğrenilir. Ne var ki, Ahmet Dede kimliğini daha fazla gizleyemez ve üç gün içinde vefat edeceğini söyler. Köy halkından helallik ister ve günümüzde türbesinin bulunduğu yere gömülmesini vasiyet eder. Köylü de keramet sahibi bu şahsın vasiyetini yerine getirir.

Halk arasında anlatılan bir rivayete göre, Hac vazifesi için veya herhangi bir sebeple gittiği Mekke’den memleketi olan Sinop’un Korucuk köyüne dönemeyen yaşlı bir amcaya yardım etmiştir. Mekke’de bulunduğu yerin imamından ve cemaatinden yardım isteyen mağdur kişi, Sinoplu Ahmet Dede’ye götürülür. Sabah namazını

---

⁵⁸ Basri Kaptan. Ahmet Dede

Mekke’de Ahmet Dede ile birlikte kılar. Namaz kılındıktan sonra cemaatin imamı o şahıstan Ahmet Dede’ye sıkıca sarılmasını ister. Kişi denileni yapar fakat Ahmet Dede kişiyi silkeleyip bırakır. İmam ondan yarın aynı şeyi bir daha yapmasını ister. İkinci gün sabah namazından sonra şahıs, Ahmet Dede’den kendisini kerametiyle köyüne geri götürmesini ister. Ahmet Dede şahsın bu isteğini geri çevirmez. Ahmet Dede ondan kendisine sıkıca sarılmasını ister ve göz açıp kapayıncaya dek kendini köyünün yakınlarındaki Çakmak Belen’in Tepesi’nde bulur. Sevinç içindeki yaşlı amcanın gözleri Ahmet Dede’yi arar fakat o bir anda ortadan yok olur. Yaşlı amca Ahmet Dede’yi merak eder, onun kim olduğunu ve nereli olduğunu araştırır fakat bir şey bulamaz.

Yıllarca taştan mezar olarak korunan kabristanı 2009 yılında Akbelen Köyü Derneği tarafından restore edilmiştir. Restorasyon masrafları iki hayırsever Köylü İsa Efe ve Satılmış Kocabıçak tarafından karşılanır. Türbenin taştan olan mezar taşları mermer olarak değiştirilmiş ve mescit inşa edilmiştir.

İlçeye beş km. mesafede bulunan *Bahşaşlı* köyünde Zeyve mahallesinde bulunan Tekkeşoğlu Türbesi yörenin dini-tarihi ziyaret mekanlarındandır. Köyün efsanevi pehlivanlarından Tekkeşin Oğlu Şeyh Aslan'ın türbesi yakın zamanlarda yeniden düzenlenmiştir.

Rivayete göre, greŖte gösterdiği baŖarıdan dolayı zamanın padiŖahı bugünkü Zeyve Mahallesi olarak bilinen köyün arazisini TekkeŖođu'na vermiŖ, o da burada elde ettiği kazançla imaret kurarak yemek dağıtımı yapmıŖtır. Arazinin zamanla TekkeŖođu'nun çocukları ve torunları arasında paylaŖtırılması ile klmŖ, 1900'l yılların baŖlarında imarethanenin yürütülmesi zorlaŖmıŖtır.

Cumhuriyet dönemine kadar zor da olsa imarethane görevine devam eder. Cumhuriyet döneminde tekke, zaviye ve imarethanelerin kapatılması ile bu gelenek son bulur.

Türkeli Evliyaları

İlçe merkezi, yerleŖim yeri olarak yüzyıla yakın bir gemiŖe sahiptir⁵⁹. Yre nce Rum Pontuslular'ın sonra Selçukluların daha sonra İsfendiyaroğu'ları Beyliği'nin ve 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet'in Sinop'u almasıyla Osmanlı yönetimine gemiŖtir. İlk kurulduğu zamanki adı Yarna'dır. Daha sonra sahilde bir gemi kalıntısına istinaden Gemiyanı adı verilmiŖtir. Daha sonra Türklerin ormanlık alana yerleŖmeleri ile Türklerin YerleŖim Yeri anlamına gelen Türkeli adını almıŖtır. Cumhuriyetin ilk

---

⁵⁹ <http://www.turkeli.bel.tr/>

yıllarında Ayancık ilçesine bağlı olan Türkeli 1957 yılında ilçe olmuştur.

Kastamonu'dan 3 yaralı askerin saklanmak için ilçeye 10 km. mesafede bulunan *Satıköy*'e geldikleri ve saklandıkları yerde öldükleri anlatılır ve askerlerin şehit düştükleri köyde yapılan ve köyün ismi ile anılan Satı türbesi önünde her yıl temmuz ayında dualar yapılır, keşkekler kaynatılır ve vatandaşlara ikramlarda bulunulur.

İlçeye üç km. mesafede bulunan *Gündoğdu* köyü 600 yıldan fazla geçmişe sahip bir köy olup Köyde bulunan **Seyyid Ali Efendi** Türbesi 600 yıllık bir türbedir. Köyün ilk adı " Kirkos " dur , bu ismin eski bir rum ev ustası olan kirkor'dan alındığı söylenir. Daha sonra köyün ismi " Kirtoz " olarak değiştirilmiş ve nihayet günümüzde kullanılan " Gündoğdu " ismini almıştır.

Sinop'ta Tarikatlar

Sinop'ta Bektaşilik

Sinop'a Bektaşilik Batumlu Yesari Baba tarafından getirilmiş ve temsil edilmiştir⁶⁰. Yesari Baba 1803 yılında Batum'a bağlı olan Murgul'da (günümüzde Artvin vilayeti sınırları içerisinde) doğmuştur. Ancak Murgul'un küçük bir yerleşim yeri olması ve fazla bilinmemesi sebebiyle doğum yeri konusunda Batum genel kabul görmüştür. Çocukluk dönemini Murgul'da geçiren Yesari Baba Anadolu'nun pek çok bölgesini dolaşır. Nihayet Hacı Bektaş Veli Tekkesi'ne bağlandıktan sonra ömrünün büyük bir kısmını burada geçirmiştir. Asıl adı Mehmet olup Yesari mahlasıyla anılmıştır. Batumlu Yesari Baba'nın solak olması dolayısıyla bu mahlası kullandığı rivayet edilmektedir. Batumlu Yesari Baba uzun boylu, zarif ve ince konuşan, hoş sohbet bir zattır. Çocukluğu ve ailesine ilişkin ayrıntılı bilgi bulunmamasına rağmen küçük yaştan itibaren iyi bir medrese eğitimi aldığı ve kendini geliştirdiği anlaşılmaktadır. Yesari Baba'nın girdiği her muhitte kendisini sevdirmiş olmasında, hoş sohbet birisi olmasının yanı sıra, şüphesiz şairliği ve çok iyi saz çalması da etkili olmuştur. Nefes ve koşmalarını saziyle terennüm etmiş, böylece pek çok muhip peyda etmişti. Yesari Baba sazı ve sohbetiyle toplantılara iştirak eder ve

---

⁶⁰ Fahri Maden. Batumlu Yesari Baba ve Sinop'ta Bektaşilik

oraları şenlendirirdi. Hacı Bektaş Veli Tekkesi'nde iki-üç sene hizmet ettikten sonra dervişliğe kabul edilmiş, on iki sene kadar Hacı Bektaş Veli Tekkesinde kiler evinde dervişlik yaparak “Baba” payesine yükselmiş ve 1874 tarihinde türbedar olmuştur. Selanikli Hacı Hasan Dedebaba'nın postnişinliği dönemine denk gelen türbedarlığı sırasında ise Mehmet Ali Hilmi Dedebaba'ya halifelik verilmesi töreninde rehberlik yapar.

Öte yandan Yesari Baba merkez tekkedeki türbedarlığı sırasında Sinop'a ziyaretten geri kalmayıp bu sayede Bektaşiliğin bu şehirde de taraftar kazanmasını sağlar. Bektaşiliği Sinop'ta yayan ve mürid yetiştiren Yesari Baba bu dönemde 15 gün kadar da Kastamonu'da ikamet edip vaazlar vermiştir. Ömrünün son yıllarını Sinop'ta geçiren ve burada iki yıl kadar postnişinlik yapan Yesari Baba, 1880 yılında 78 yaşında iken vefat eder. Batumlu Yesari Baba'nın vefatından sonra 1883 yılında müridleri Zeytinlik civarındaki türbesiyle birlikte bir de tekke inşa ederek faaliyetlerini sürdürürler ve bu tekkeye Batumlu Yesari Baba'nın ismini verirler.

Asıl adı Ahmet olan ve Batumlu Yesari Baba tarafından “Gedaî” mahlasıyla anılan Tokatlı Gedaî'nin yazdığı mezar kitabesi şu şekildedir:

*İşitti irci'î savt'ön çekildi dâr-ı kesretten
Erişti vahdete azm-i reh-i dâr-ı bekâ etti
Nice yıllar kiler-i hankâh-ı hazret-i Pîr'de
Edip sıdk ile hizmet Hakk'a tahsîl-i rızâ etti
Zaman-ı postnişinlik geldi amma olmadı kısmet
Çerağ-ı ömrünü bâd-ı ecel geldi fenâ etti*

*Erenler hizmetinde şöyle Pir-i nâ-tûvân oldu
Tarîk-i Nâzeninde nâmını fevkâlâde etti
Batumlu Yesari'nin şöhreti kaldı bu âlemde
Yetiştî menzil-i maksûduna terk-i sivâ etti
Çıkup bir er Gedaî söyledi amma duta tarih
Yesari hazret-i Pîr'ine canın fedâ etti (1298)*

Ayrıca Batumlu Yesari Baba'nın türbesinin batı duvarı üzerine inşa tarihi ile ilgili şu kitabe yazılmıştı:

*Yakalım türbesine nur-ı muhabbetle چراغ
Bir makam oldu bu bak sanki Yesari Baba sağ
(1300)*

Batumlu Yesari Baba Sinop'ta bulunduğu sırada halk tarafından çok sevilmiş, keşif ve keramet sahibi olması sebebiyle kendisine saygı gösterilip hürmet edilmişti. Ona izafe edilen kerametlerden biri şöyledir. Batumlu Yesari Baba müridlerinden birinin oğlunun evlenme çağına geldiğini fakat memlekette kız bulamadığından şikayet ettiğini haber almış. Bunun üzerine Batum'daki akrabalarından üç kız ısmarlayarak yanına çağirttirip müridinin oğlunun bu kızların birini beğendiği takdirde onunla evlenmesini söylemiş. Ancak görücüler kızları görüp hepsine bir bahane bulmuşlar. Hatta oğlanın müşkülpesent ve bahane bulmakta mahir annesi kızın birisi için “Vücudu, her yeri güzel amma yüzü çirkin” demiş. Bu sözü duyan Batumlu Yesari Baba müteessir olup, “O kadın yüzünden bulsun”, diye beddua

etmiş. Nihayet kadının yüzünde bir ağrı başlayıp, kadın yirmi sene yüzündeki ağrıdan ıstırap çekerek ölmüş.

Batumlu Yesari Baba'nın en önemli kişilik özelliği aruz ve hece vezinleriyle şiirler söylemesiydi. Aruz veznini halk şairleri eksik ve kusurlu kullandıkları halde Yesari Baba bu vezinde oldukça başarılıydı. Rindane yazdığı gazellerindeki incelik, samimiyet, aşk ve muhabbet Allah-Muhammed-Ali üçlemesine dayanmıştı. Bektaşilik öğretilerini çok iyi kavrayıp hazmetmiş olan Baba, bu düşünceleri manzumelerinin özüne işlemişti. Onun şiirleri Farsça ifadeler kullandığı halde sade, düzgün ve pürüzsüzdü. Bu sebeple manzumeleri halk arasında kolayca yayılmıştı. Şiirlerinin pek çoğu lirizm ve akıcılığı bir arada barındırmaktaydı. Ayrıca, şiirlerinde oldukça yalın ve öğretici bir dil kullanmıştı. Şiir şekilleri içerisinde daha çok koşma, nefes ve gazeli tercih etmişti. O kadar ki Tokatlı Gedaî ve Zileli Ceyhunî gibi XIX. yüzyıla damgasını vuran şairler üzerinde büyük etkisi olmuştu⁶¹.

---

⁶¹ Beşiktaşlı Gedâyî ya da Tokatlı Gedâyî olarak bilinen şair, 1826'da Tokat'ta doğdu, 1889'da İstanbul'da öldü. Asıl ismi Ahmed. İlköğreniminden sonra babasının keresteci dükkanında çalıştı. Sevdiği kız veremden ölünce saz ve şiire merak saldı. Bir ara Tokat'a gelen Batumlu Yesari Baba kendisine Gedâyî mahlasını verdi. Tarihi tespit edilemeyen bir savaşta esir düştü. Savaş bitince Tokat'a dönerken İstanbul'a uğradı ve yerleşti. Tavukpazarı'ndaki âşıklar kahvesinde sazı ve sözüyle tanındı. Çevresi giderek genişledi. İstanbul'un tanınmış yazar ve şairlerince de beğenildi. Onların önerisiyle Padişah Abdülaziz'in huzurunda saz çaldı ve sarayın incesaz heyetine

Batumlu Yesari Baba'nın Sinop'a 1870'lerde Bektaşiliği getirmesinden sonra şehirde tarikatın

---

katıldı. Bu görevi V. Murad dönemine kadar sürdürdü. II. Abdülhamid'in incesaz heyetini dağıtmasından sonra emekliye ayrıldı. Beşiktaş'taki dükkanında arzuhalcilik yaptı. İstanbul'un çeşitli semtlerinde saz çalıp söyleyerek dolaştı. 19'uncu Yüzyıl âşıkları arasında Arapça, Farsça sözlük ve tamlamalara fazlaca yer veriş, hece ölçüsünün yanında aruzla da şiir yazmasıyla dikkat çeker. Bektaşiliğe girerek bu tarikatın 19'uncu Yüzyıl'daki belli başlı temsilcisi Mehmed Hilmi Dedebara'ya katıldı, ondan "babalık" aldı.

Aşık Ceyhuni, Ceyhuni Baba ve Ceyhuni diye de anılan Zileli Ceyhun'un asıl adı Ömer'dir. Ceyhuni bir süre Aşık Tokatlı Nuri'ye çıraklık etmiş. (Ceyhuni adını da kendisine ustası takmış.) Sesi güzel, kendisi de uzun boylu, yakı şıklıymış. İyi saz çalar, geçimini bu yolla sağlarmış. Düğünlerle derneklerde, kahvelerde çöğür denen 12 telli sazı beceriyle kullanırmış. Çevre köyleri, kentleri dolaşır, sık sık yolculuğa çıkarmış. Bu arada Sivas, Çorum, Ankara ve İstanbul'a kadar gitmiş. Ankara'da iken Vali Faik Memduh Paşa Aşık Cemali ile onu konağına çağırılmış, saz çaldırıp bağışta bulunmuştur. Ceyhuni Tokatlı Nuri ile Erzurumlu Emrah'ı çok sever, ikisini de ustası sayarmış. Kendisi de birtakım şairlere ustalık etmiştir: Niksarlı Bedri ve Cesuri, Zileli Mevci ve Nagami, Tokatlı Cemali ve Hicri, Yozgatlı Mes'udi ve Seyhuni, Sivaslı Pesendi vb. Bu ünlü çıraklar Ceyhuni'nin çevrede ne denli sevildiğini ve etkili olduğunu göstermektedir. Ceyhuni 1912'de Çorum'un Alaca ilçesine bağlı İsa Hacı köyü de ölmüştür. Bektaşiliğe bağlanan Ceyhuni şiirlerinde, hem inançlarını yansıtmış, hem de aşk, doğa, ayrılık temlerini işlemiştir. Arada bir çevresinde ki olaylardan (sıtma vb.) söz etmiştir. Dilinde Osmanlıca sözcüklere de yer vermiştir. Gazeller ve şarkılar da yazmıştır.

müntesipleri hızla çoğalır. Bir arzuhalde XX. yüzyılın başlarında Sinop'ta Bektaşî müridlerinin günden güne çoğalmakta olduğu ve toplanmalarına izin verilmemesi istenmekteydi. Buna göre o dönemde Sinop'ta yüzden fazla müntesibi bulunan tarikatın, yeni müridler kazanmakta zorlanmadığı anlaşılmaktaydı. XX. yüzyılın başlarında Sinop'ta Bektaşîlik çok yoğun bir faaliyet içerisindeydi. Bu canlılığın sebebi Bektaşîliğin epey zamandır faaliyette olmasının beraberinde şehrin itibarlı ve servet sahibi kişilerinin de tarikata intisap etmiş olmalarıydı. Bu kişiler arasında servet sahiplerinden Öküzoğlu Hasan Bey, tüccardan Raşid Ağazâde izzet ve tersane katibi Diverekli Mehmed Karib Efendi bulunuyordu. Adı geçen kişilerden özellikle Öküzoğlu ailesi Sinop'un çok eski sakinlerindendi. Bu kişilerin Bektaşîliğe intisap edip canı gönülden hizmet etmeleri tarikatın şehirde güçlenmesine imkan sağlamış, ayrıca pek çok kişinin de tarikata bağlanmasına vesile olmuştu.

1907 yılında Sinop'taki Bektaşî faaliyeti hükümetin dikkatini çektiği gibi bölge idarecilerini de endişeye sevk eder. Zira Sinop'ta Ada köyündeki gayet canlı olduğu anlaşılan Yesari Baba Tekkesi'nin yüzden fazla müdavimi vardı. Özellikle Muharrem aylarında tekke ayrı bir canlılık kazanmaktaydı.

Her yıl Muharrem ayının üçüncü günü Merdivenköy Bektaşî Tekkesi postnişini Mehmet Ali Hilmi Baba tarafından buraya bir baba gönderilmekteydi. 1907 yılında Ali Baba gönderilmiş, Yesari Baba Tekkesi'nde misafir olmuş ve Bektaşîler Ali Baba'yı

ziyaret etmişlerdi. Ayrıca Sinop'ta Bektaşiler, Cuma ve Pazartesi geceleri ile Muharrem ayının ilk üç gecesi değişmeli olarak içlerinden birinin evinde toplanarak Hadikatü's-Süedâ okuyup Bektaşî erkânı icra ediyorlardı. Dahası Bektaşiler, İslam dinine muhalif itikatları, hal ve hareketleri bulunmadığını savunarak ve kendilerini gizleme gereği duymadan faaliyetlerini sürdürüyorlardı.

Sinop mutasarrıfı ve Kastamonu valisinin Bektaşiler hakkında topladıkları bu bilgiler kimi tereddütlerle İstanbul'a bildirilir. Mutasarrıf Bektaşilerin içlerinden hitaba layık görülenlere ihtarda bulunmuş ise de, bunların Bektaşiliğe bağlı olduklarını inkar etmediklerini, hatta Bektaşilerin "akâid-i diniye-i İslamiye muhalif" hal ve hareketleri veyahut Şeriât-ı garrâ-yı Ahmediyye mugayir" itikatları bilindiği halde bunu inkar edip böyle olmadıklarını beyan ettiklerini söylemekteydi. Önceleri yarı açık hareket eden Bektaşiler hükümet tarafından uyarılmaları üzerine gizlice ibadet yapmaya başlamışlardı.

Mutasarrıf arzuhalinde bin üç yüz haneden ibaret olan Sinop gibi küçük bir kasabada sayıları yüz kişiyi bulan tarikat mensuplarından endişe duyduğunu dile getirmişti. Gerçi mutasarrıf Bektaşilerin toplantılarında tehlikeli bir şey yapmadıklarını da dile getirmişti. Ancak onu asıl endişeye sevk eden husus Bektaşilerin "Şeriât-ı garra-yı Ahmediye'ye muhalif" olmaları ve "rızâ-yı bâri-i 'âliye muhalif âyinler icrâ" etmeleri ile sayılarının günden güne çoğalmasından dolayı bazı cahil insanları dinden saptırabilmeleri ihtimaliydi. İddiaya göre

Bektaşiler ibadetleri sırasında Hz. Adem ile Hz. Peygamber’e salat-ı selam getirdikten sonra “sürç-i lisan” ederek aşere-i mübeşşere”ye tercihen Hz. Ali’ye takdiste bulunuyorlardı. Bu yüzden Bektaşiler hakkında ciddi bir tedbir alınmadıkça onların icra-yı âyinden vazgeçmeyeceklerini düşünüyordu. Zira mutasarrıfa göre Bektaşilerin ülkenin her yerinde pek çok muhib ve dervişleri vardı. Bu sebeple mahalli yönetim ve zabıtaca Bektaşileri korkutacak ve endişelendirecek önlemler alınmasını elzem görüyordu. Konu dahiliye nezaretine bildirildikten sonra merkezi hükümet Sinop’taki Bektaşiler hakkında bilgiler toplanıp, kaç kişiden ve kimlerden ibaret oldukları ile ne zaman ibadet yaptıkları hakkında detaylı malumat verilmesini istemişti. Mahalli yöneticilerin endişeleri nedeniyle merkezi yönetim, Bektaşilerin kuvvetli bir şekilde uyarılmalarını, bir daha toplanmalarına müsaade edilmemesini, cahil halkı bu yola sevk ve teşvik eden tarikatın ileri gelenlerinin Kastamonu’ya götürülerek belde uleması ve müftüsü tarafından nasihat ile itikatlarının düzeltilmeye çalışılmasını emretmişti. Hükümet herhangi bir şiddet yanlısı politika denemek niyetinde değildi. Böyle bir denemenin daha kötü sonuçlar doğuracağı ya da Bektaşilerin şiddete başvuracak kadar tehdit oluşturmadığı kanaatindeydi. 1907 yılında Bektaşilere karşı merkezi hükümetin engelleyici tavrı başarılı olmamış, II. Meşrutiyet’in ilanıyla Bektaşilik üzerindeki baskılar neredeyse tamamen kalkmıştı. Böylece 1925 yılına kadar Bektaşilik Sinop’ta faaliyetlerini

sürdürmüştü. Nitekim tekke, zaviye ve türbeler kapatıldığında Yesari Baba Tekkesi'nde Avukat Cafer Baba postnişin olarak bulunuyordu.

Öte yandan 1925 yılında Sinop'ta Yesari Baba Tekkesi kapatılıp mal varlığı evkaf idaresi tarafından zapt edilerek satışa çıkartılır. Bu satış sırasında iki odalı tekke binasının Gerzeli Kuzu Baba'nın gayretleriyle yaptırıldığı ve kırk yıldır Bektaşî dervişleri tarafından kullanıldığı anlaşılr. Kuzu Baba'nın vefatından sonra tekke binası kızı Hatice Hanım'ın mülkiyetine intikal eder. Sinop'un Ada köyünde bulunan Yesari Baba Tekkesi'nin çevresinde ise bir dönüm kadar zeytinlik bahçesi mevcuttur. Bu bahçe miras yoluyla Hacı Ahmet Efendi'den oğlu Abdülkadir Efendi'nin tasarrufuna geçmiştir. Ancak tekkelerin kapatılması hakkında çıkan kararname ile evkaf idaresi Yesari Baba Tekkesi'nin bahçe ve binasını satışa çıkarmış, mirasçılar bu satışa itirazda bulunup iptal edilmesini istemişlerdi. Mahkeme Yesari Baba Tekkesi mülklerinin vakıf malı olmamasına binaen evkaf idaresinin müdahalesini men ettiği gibi adı geçen mülklerin mirasçıları Hatice Hanım ve Abdülkadir Efendi'nin tasarrufuna bırakılmasına karar verir.

1925 yılında tekke, zaviye ve türbelerin faaliyetlerinin durdurulmasıyla Sinop'ta Bektaşilik ortadan kalkar ve bugün Batumlu Yesari Baba'nın türbesinin dışında şehir merkezinde Bektaşilikten iz kalmaz. Bu türbedeki kalıntılar burada bir tekke yapısının bulunduğunu, türbe ve çevresindeki muhtemel mezarların tekkenin hazire kısmını oluşturduğunu göstermektedir.

Batumlu Yesari Baba'ya ait olan bu türbe günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu çerçevesinde koruma altına alınmıştır.

Sinop'ta Halvetilik

Şehrin tarihi içersinde Halveti tarikatı mensubu olan şahsiyetlerin varlığı, şehrin dini hayatında önemli rol ifa ederler. Halvetiliğin Anadolu'da yaygınlık kazanmaya başladığı XV. Asrın başlarında Pir Tevekkül (v. 1433), tarikatın Sinop'taki temsilcisidir. Yaklaşık 150 yıl sonra Şeyh Mahmud Kefevi (v. 1581) ve şeyhi Pir Ali Şehirde medfun bulunan diğer önemli iki isimdir.

Yer ve İsim İndeksi

A

Abdurrahmanpaşa, 74, 75

Ahi İzzeddin Çelebi, 9

Ahmet Dede, 83, 84, 101

Ahmet Karaş, 62

Akbelen, 83, 84, 85

Akçaçam, 75

Akpınar, 60, 75

Akyürük, 67

Ali Ekber, 40, 46

Armuthuyazı, 51

Ayancık, 32, 50, 51, 52, 87

Ayandon, 50

Aynalı Kadın, 12

B

Bahşaslı, 85

Bakırlızaviye, 52, 53

Balıfakı, 74

Boyabat, 32, 50, 54, 55, 57,
58, 59, 62, 67, 68, 83

C

Cüneydi Bağdadi, 51

Ç

Çaylıoğlu, 50

Çeçe, 40, 77, 78, 79

Çeçe Sultan Türbesi, 77

Çile Türbesi, 75

D

Davut, 61, 63, 64

Daylı Türbesi, 54, 61

Demirci Dede, 57, 59, 102

Dereçattı, 63

E

Emir Tayboğa, 39

Emiroğlu, 67

Engilekin, 62

Erenler, 73, 91

Esengazili, 56

F

Fahrüddin Polat Bey, 72

Fakı Dede, 74

Fetih Baba, 11, 12

G

Gazi Çelebi, 7, 8, 10, 27

Gündoğdu, 87

H

Hafız Muhammed, 11
Halil Türbesi, 75
Hatunlar Türbesi, 45
Hürremşah, 64, 65, 66

K

Kanlı Türbe, 75
Kavak, 64
Kemal Dede, 55, 57
Kırımli Veli Dede, 52, 53, 54
Kızılcaelma, 75
Kovaçayır, 59, 67
Koyun Baba, 61, 62
Kurtboğan Türbesi, 52

M

Marufalınca, 61
Musa Baba, 60, 61

P

Pir Ali, 23, 97
Pir Tevekkül, 15, 97, 102

S

Sarı Saltık, 73
Sarı Tekke, 74
Sarıkum, 75
Satıköy, 87

Sazlı, 50
Sazlı Dede, 50
Seyid Bilad Dede, 38
Seyit İbrahim Bilal Hazretleri,
37
Seyit Mustafa Ağa, 52
Seyyid Ali Efendi, 87
Sinan dede, 73
Sofular, 73
Sultan Hatun, 12

Ş

Şeyh Aslan, 85
Şeyh Hüseyin, 82
Şeyh Mahmûd Kefevî, 17
Şıhlar, 61

T

Tayboğa, 39, 45
Tekke, 54, 59, 60, 62, 63, 67,
74, 75
Tekkeşoğlu, 85, 86
Ture Hatun, 45

U

Ulu Baba, 83
Uluköy, 83
Uzun Türbe, 74

Y

Yağbasan, 72, 73

Yaykın, 57

Yenikent, 78, 82

Yeniköy, 60, 75

Yesari Baba, 47, 48, 68, 82,
89, 90, 91, 92, 93, 95, 96,
102

Yeşil Mustafa Baba, 46

Yeşil Türbe, 25, 46

Yeşilkent, 73

Yeşilyurt, 73

Z

Zaviye, 51, 52

Kaynakça

Kitaplar

1. Hikmet Tanyu. Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri. Ankara Üniversitesi Basımevi. 1967
2. A. Sait Aykut. İbn Battuta seyahatnamesi YKY Cilt. I.
3. Şemseddin Sami. Kamusü'l Alam. 4. Cilt
4. Osman Turan. Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar.TTK Basımevi. Ankara. 1988
5. Abdülkadir Altunsu. Osmanlı Şeyhülislamı. Ankara. 1972
6. Bursalı Mehmed Tahir. Osmanlı Müellifleri
7. Ebu'l Ula Mardini. Huzur Dersleri
8. İbn Bibi. El Evamirü'l Ala'ıye Fi'l Umuri'l Ala'ıye. T.C.Kültür Bakanlığı. Ankara. 1996
9. Sinop Turizm Potansiyeli. Sinop Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
10. Abdulhalim Durma. Evliyalar Şehri Kastamonu
11. Abdulhalim Durma. Evliyalar Şehri Çorum
12. Mehmed Süreyya. Sicill-i Osmani II. Cilt.
13. Cuinet Vital. La Turquie d'asie. IV.Cilt
14. Maarif Salnamesi. H.1319

Tezler

1. Hür Mahmut Yücer. XIX. Asırda Anadolu'da Tasavvuf. Doktora Tezi. Marmara Üni. İstanbul. 2001
2. Fatma Türker. Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresindeki Mezartaşları. Yüksek Lisans Tezi. OMU. Samsun. 2001

Makaleler

1. Basri Kaptan. Ahmet Dede
2. Yaşar Kalafat. Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivine göre Horasan Eri Olarak Bilinen Anadolu Yatırları
3. Celal Çatal. Demirci Dede
4. Fahri Maden. Batumlu Yesari Baba ve Sinop'ta Bektaşilik
5. Fulya Üstün Demirkaya-Ömer İskender Tuluk. Eflatun'un Kurbağası Sinope'den Sinop'a: Kaynaklara Göre Sinop Kentinin Fiziksel Gelişimi
6. Mehmet Ali ÜNAL. XVI. Yüzyılda Sinop Tersanesi İçin Canik Sancağı'ndan Malzeme Temini
7. Mahir Aydın. Tarihi Sinop Kale Cezaevi
8. Cevdet Yılmaz. Tarihi Sinop Kalesi Cezaevi
9. Alptekin Yavaş. Anadolu Selçuklu Banilerinin Politik Yaşamlarıyla Mimari Faaliyetleri Arasındaki İlişkiler
10. Tunay Karakök. Candaroğulları Beyliği Döneminde Sosyal-Kültürel Hayata Dair bir Değerlendirme

Ansiklopedi

1. Deniz Esemeli. Ulu Cami. T.D.V İslam Ansiklopedisi II. Cilt,
2. Evliyalar Ansiklopedisi. Mahmud Kefevi
3. Evliyalar Ansiklopedisi. Seyyid Bilal
4. Evliyalar Ansiklopedisi. Pir Tevekkül
5. Mehmet Öz. Sinop. TDV İslam Ansiklopedisi. Cilt 37
6. Suraiya Faroqhi. Sinop. The Encyclopaedia of Islam. Cilt IX

WEB

1. <http://www.boyabatgazetesi.com/>
2. <http://www.ayancuk.com/>
3. <http://www.ayancikliyiz.biz/>
4. <http://www.ayancikdogus.com/>
5. <http://www.sinopmuftulugu.gov.tr>
6. <http://www.sinopkulturturizm.gov.tr>
7. <http://ayancikmuftulugu.gov.tr/>
8. <http://www.devletarsivleri.gov.tr/>
9. <http://www.sarayduzu.bel.tr/>
10. <http://www.turkeli.bel.tr/>
11. <http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/>